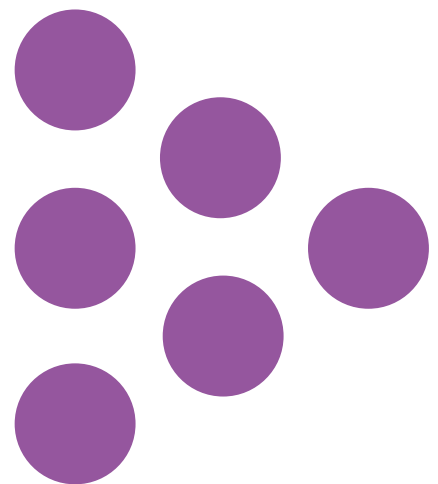

Adroddiad

Dadansoddiadau ychwanegol PISA 2018: Beth mae PISA yn ei ddweud wrthym am lesiant pobl ifanc 15 oed?

Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg (NFER)

Dadansoddiadau ychwanegol PISA 2018: Beth mae PISA yn ei ddweud wrthym am lesiant pobl ifanc 15 oed?

Lisa Kuhn
Sally Bradshaw
Angela Donkin
Lydia Fletcher
Jose Liht
Rebecca Wheeler

Cyhoeddwyd ym mis Ionawr 2021

Gan y Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg,
The Mere, Upton Park, Slough, Berkshire SL1 2DQ

[NFER](#)

© 2021 National Foundation for Educational Research

Rhif Elusen Gofrestredig: 313392

ISBN: 978-1-912596-37-9

Sut i ddyfynnu o'r cyhoeddiad hwn:

Kuhn, L., Bradshaw, S., Donkin, A., Fletcher, L., Liht, J., & Wheeler, R. (2021). *Dadansoddiadau ychwanegol PISA 2018: Beth mae PISA yn ei ddweud wrthym am lesiant pobl ifanc 15 oed?* Slough: NFER.

Cynnwys

Rhestr Ffigurau	1
Rhestr Tablau	2
Crynodeb Gweithredol	3
1. Cyflwyniad	6
2. Cefndir	9
3. Cymhelliant ar gyfer yr ymchwil hon	14
4. Boddhad bywyd yn erbyn mesur llesiant ehangach	18
5. Ysgogwyr boddhad bywyd	21
6. Diwylliant ysgolion a llesiant	23
7. Cefnogaeth emosiynol rhieni a llesiant	29
8. Ofn methu a llesiant	36
9. Casgliadau ac Argymhellion	42
10. Cyfeiriadau	46
Atodiad A Newidynnau llesiant a ailadroddwyd	51
Appendix B Dadansoddiad Ffactor Archwiliadol	55
Atodiad C - Dadansoddiad atchweliad	63

Rhestr Ffigurau

Ffigur 1: Y berthynas rhwng boddhad bywyd a chyrrhaeddiad darllen ar gyfer Lloegr, Gogledd Iwerddon a Chymru	11
Ffigur 2: Y berthynas rhwng boddhad bywyd ac ESCS ar gyfer Lloegr, Gogledd Iwerddon a Chymru	13
Ffigur 3: Boddhad bywyd a pherfformiad darllen ar draws systemau addysg	15
Ffigur 4: Newid mewn boddhad bywyd disgyblion rhwng 2015 a 2018 ar gyfer Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon a gwledydd cymhariaeth	16
Ffigur 5: Dadansoddiad ffactor yn dangos sut roedd y newidynnau a gynhwyswyd yn cyfateb i wyth ffactor a oedd yn cysylltu llesiant â ffactorau cymdeithasol-emosiynol eraill	19
Ffigur 6: Cydberthynas rhwng boddhad bywyd ac ymdeimlad o berthyn, cefnogaeth emosiynol rhieni ac adborth canfyddedig athrawon ar gyfer Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon a gwledydd cymhariaeth yn 2018.....	22
Ffigur 7: Newid yn yr ystyr canfyddedig o berthyn yn yr ysgol rhwng 2015 a 2018.....	25
Ffigur 8: Y berthynas rhwng ymdeimlad o berthyn ac ESCS yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn 2018	26
Ffigur 9: Newid yn adborth canfyddedig athrawon rhwng 2015 a 2018	27
Ffigur 10: Newid yng nghefnogaeth emosiynol rhieni canfyddedig rhwng 2015 a 2018 ..	31
Ffigur 11: Mae cefnogaeth rhieni yn cymedroli'r berthynas rhwng ESCS a chyrrhaeddiad darllen yng Nghymru yn arwyddocaol.....	33
Ffigur 12: Y berthynas rhwng ofn methu a chyrrhaeddiad darllen yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn 2018.....	38
Ffigur 13: Mae ofn methu yn cymedroli'r berthynas rhwng ESCS a chyrrhaeddiad darllen yng Ngogledd Iwerddon yn arwyddocaol	40

Rhestr Tablau

Tabl 1: Cydberthynas rhwng y ffactor llesiant ehangach ac wyth cydran unigol y dadansoddiad ffactor, wedi'u rhannu yn ôl gwlad20

Tabl 2: Y berthynas rhwng cyrhaeddiad a chefnogaeth emosiynol rhieni ar gyfer disgyblion breintiedig32

Crynodeb Gweithredol

Mae tystiolaeth genedlaethol a rhyngwladol ddiweddar yn awgrymu bod llesiant pobl ifanc yn y DU wedi lleihau. Yn 2018, gofynnodd y Rhaglen Asesu Myfyrwyr Rhyngwladol (PISA) nifer o gwestiynau i'r disgyblion oedd yn cymryd rhan am eu llesiant, a gellir olrhain rhai o'r mesurau dros amser. Yn seiliedig ar PISA 2015 a 2018, mae'r adroddiad hwn yn canolbwyntio ar ganlyniadau o ddata llesiant disgyblion yn Lloegr, Cymru, a Gogledd Iwerddon, yn ogystal â thair gwlad cymhariaeth OECD, Ffrainc, y Ffindir a Chorea. Gwnaethom ymchwilio i newidiadau mewn llesiant fel y'u haseswyd gan fesur sengl o foddhad bywyd, yn ogystal â llesiant o safbwynt ehangach a oedd yn seiliedig ar ystod o gwestiynau. Felly, rydym yn cyfeirio at ddau fesur: 'boddhad bywyd' a 'ffactor llesiant'.

Prif Ganfyddiadau

Newidiadau mewn boddhad bywyd rhwng 2015 a 2018

- Yn 2018, cryfder perthnasoedd personol oedd y ffactor pwysicaf a oedd yn gysylltiedig â boddhad bywyd a llesiant canfyddedig disgyblion. Yn hynny o beth, roedd gan ymdeimlad o berthyn y gydberthynas uchaf â boddhad bywyd, gyda pherthnasoedd gyda rhieni ac athrawon yn dilyn yn agos.
- Dangosodd pob gwlad (ar wahân i Corea) a gynhwyswyd yn y dadansoddiad hwn ostyngiad arwyddocaol mewn boddhad bywyd rhwng 2015 a 2018. Yn achos Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, gostyngodd ymdeimlad o berthyn a chefnogaeth emosiynol rhieni hefyd dros amser, ond cynyddodd adborth canfyddedig gan athrawon.
- Yn hynny o beth, mae'r dystiolaeth hon yn awgrymu y gellid rhoi mwy o ffocws mewn ysgolion ar wella perthnasoedd personol a'r rhai gyda rhieni er mwyn cefnogi llesiant. Gallai llywodraethau archwilio sut y gall ysgolion ac eraill helpu i hyrwyddo'r perthnasoedd cadarnhaol hyn.

Y berthynas rhwng boddhad bywyd a llesiant

- Mae ein dadansoddiad yn awgrymu, o'r holl newidynnau llesiant a ddefnyddir yn PISA 2018, fod boddhad bywyd, iwdemonia¹ ac emosiynau cadarnhaol wedi'u cysylltu gyda'i gilydd i ffurfio ffactor a oedd yn mesur llesiant mewn ystyr ehangach na'r eitem sengl a ddefnyddir yn gyffredin, sef boddhad bywyd.

¹ Asesodd PISA iwdemonia fel ymdeimlad o ystyr a phwrpas mewn bywyd.

- Nododd ffactorau eraill a ddaeth i'r amlwg o'r dadansoddiad ffactor y cryfderau cymeriad: (a) ofn methu², (b) cystadleugarwch ac (c) meistroli gwaith; a pherthnasoedd rhyngbersonol (ch) cefnogaeth rhieni ac (d) perthnasoedd ysgol.
- Ofn methu oedd yr unig gydran a oedd â chydberthynas negyddol â'r ffactor llesiant ehangach.

Y berthynas rhwng llesiant, cyrhaeddiad, a statws economaidd-gymdeithasol (ESCS)³

- Roedd perthynas negyddol yn Lloegr, Gogledd Iwerddon a Chymru rhwng boddhad bywyd a chyrhaeddiad yn gyffredinol.
- Nid oedd cysylltiad cryf rhwng mwy o gefnogaeth emosiynol gan rieni â chyrhaeddiad yn gyffredinol, ond canfuwyd ei fod yn gysylltiedig â pherfformiad darllen gwell yng Ngogledd Iwerddon (ond nid yng Nghymru na Lloegr).
- Mae disgyblion o gefndir mwy difreintiedig yn tueddu i fod â chyrhaeddiad is yn PISA.
 - Yng Ngogledd Iwerddon, roedd y berthynas rhwng anfantais a chyrhaeddiad yn llai cryf i ddisgyblion a oedd â mwy o ofn methu.
 - Ar gyfer Cymru, roedd cefnogaeth emosiynol rhieni yn gysylltiedig â chyrhaeddiad mewn darllen, mathemateg a gwyddoniaeth i ddisgyblion o gefndir breintiedig.
 - Ar gyfer Cymru, nid oedd tystiolaeth bod llesiant yn effeithio ar y berthynas rhwng cyrhaeddiad darllen, gwyddoniaeth neu fathemateg a statws economaidd-gymdeithasol.
 - Ar gyfer gwyddoniaeth, yng Nghymru a Gogledd Iwerddon roedd cefnogaeth emosiynol uwch gan rieni yn gysylltiedig â pherfformiad gwell mewn disgyblion breintiedig.

² Mae'r OECD yn diffinio 'ofn methu' fel 'y duedd i osgoi camgymeriadau oherwydd gellir eu hystyried yn gywilyddus a gallent nodi diffyg gallu cynhenid ac efallai hyd yn oed ddyfodol ansicr (Atkinson, 1957 [2]; Conroy, Willow a Metzler, 2002 [3])'(2019, tudalen 188). Mae 'ofn methu' yn y cyd-destun hwn, felly, yn fesur o hunan-amheuaeth neu sensitifrwydd i fethiant. Am ddisgrifiad manwl o 'ofn methu', gweler Pennod 7.

³ Adroddir am gefndir economaidd-gymdeithasol yn PISA fel Mynegai ESCS (statws economaidd, cymdeithasol a diwylliannol) sy'n seiliedig ar eiddo cartref hunan-gofnodedig disgyblion a galwedigaeth ac addysg eu rhieni.

Argymhellion polisi

Trwy gydol yr adroddiad hwn, ymddengys bod llesiant pobl ifanc yn gysylltiedig yn anad dim â pherthnasoedd personol, yna rhai gyda rhieni, ac yn olaf rhai gydag athrawon. Yn hynny o beth, mae'r adroddiad yn tynnu sylw at sawl argymhelliad polisi a allai gefnogi llesiant pobl ifanc:

Argymhellion:

- Datblygu dulliau ysgol gyfan cynhwysol, lle mae cymuned ehangach yr ysgol wedi ymrwmo'n llwyr i wella llesiant disgyblion.
- Archwilio'r hyn y gall ysgolion ac eraill ei wneud i gefnogi perthnasoedd cadarnhaol gyda ffrindiau a theulu.
- Cynyddu ymdeimlad canfyddedig disgyblion o berthyn trwy sicrhau bod eu lleisiau'n cael eu clywed.
- Parhau i atgyfnerthu perthnasoedd cadarnhaol rhwng disgyblion a staff trwy annog adborth cadarnhaol gan athrawon, ond hefyd perthnasoedd cadarnhaol rhwng disgyblion.
- Gall rhaglenni fel cymorth cymheiriaid/mentora helpu i greu hinsawdd ysgol gadarnhaol ac felly gefnogi llesiant disgyblion, cyhyd â'u bod yn cael eu gweithredu'n ofalus a'u monitro'n dda.

1. Cyflwyniad

Mae llesiant pobl ifanc yn y DU wedi bod yn dirywio. Nododd yr Adroddiad Plentynodod Da diweddaraf fod hapusrwydd yn parhau i ostwng ymhlith plant 10 i 15 oed yn y DU. Yr agweddau a ostyngodd yn arwyddocaol dros gyfnod o 10 mlynedd oedd hapusrwydd â bywyd yn ei gyfanrwydd, hapusrwydd gyda ffrindiau a hapusrwydd gyda'r ysgol (Cymdeithas y Plant, 2020a). Mae Ottová-Jordan et al. (2015) hefyd wedi cadarnhau bod tuedd ar i lawr yn ddiweddar yn iechyd meddwl cyffredinol yn Lloegr o gymharu â gwledydd Ewropeaidd eraill.

Mae ymchwil gan yr Adran Iechyd a Gofal Cymdeithasol (DHSC, 2014) yn awgrymu bod llesiant ar draws llencyndod yn cyflwyno fel cromlin 'siâp u', gyda phobl ifanc 14 i 15 oed yn profi'r llesiant isaf. Mae hwn yn ganfyddiad pwysig, gan fod pobl ifanc 15 oed mewn cyfnod hanfodol, sef trosglwyddo o blentynodod i fod yn oedolyn. Mae cronfa dystiolaeth gynyddol yn awgrymu bod llencyndod yn gyfnod arbennig o agored i niwed ym mywydau pobl ifanc oherwydd, yn ystod llencyndod, mae newidiadau gwybyddol, emosiynol, ymddygiadol a niwrocemegol mawr yn digwydd a allai esbonio pam, yn aml, mae'r arwyddion cyntaf o anhwylderau meddyliol yn dod i'r amlwg cyn 14 oed (Kessler *et al.*, 2005). Yn unol â hyn, cadarnhaodd Adroddiad Cyflwr y Genedl (DfE, 2019a) fod gan blant iau (10 i 12 oed) foddhad bywyd uwch na phobl ifanc 13 i 15 oed - gan lunio rhesymeg gref dros yr angen i ddarparu cefnogaeth gynnar ar gyfer llesiant plant a phobl ifanc.

Mae'r ffaith bod llesiant pobl ifanc yn y DU wedi dirywio dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf, yn enwedig o gymharu â gwledydd eraill, wedi'i phriodoli i bryderon eang gan gynnwys effaith cyfryngau cymdeithasol, asesiadau holl bwysig ac amgylchiadau teuluol (Pwyllgor Addysg a'r Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol a'r Adran Addysg, 2018). Yn fwyaf diweddar, mae ymchwil yn awgrymu bod llesiant pobl ifanc wedi dirywio ymhellach oherwydd y pandemig COVID-19 (Cymdeithas y Plant, 2020) gan ei bod yn ymddangos bod pobl ifanc wedi'u heffeithio'n arbennig gan y cyfnod clo a ddigwyddodd dros y gwanwyn a'r haf yn 2020 (NHS Digital, 2020). Am y rheswm hwn, mae'n bwysig deall y cysylltiad rhwng llesiant a bywydau cyfredol disgyblion ysgol o'r oedran hwn, yn enwedig o ran ei effaith ar addysg. Mae'r dystiolaeth hon wedi ysgogi llunwyr polisi i weithredu i wella a monitro llesiant ymhlith disgyblion oed ysgol.

Mae'r Rhaglen Ryngwladol Asesu Myfyrwyr (PISA) yn arolwg o gyflawniad addysgol a drefnir gan y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd (OECD) a gynhelir bod tair blynedd. Mae'n asesu'r wybodaeth a'r sgiliau a enillwyd gan ddisgyblion 15 oed a sut mae hyn yn cael ei adlewyrchu ym mherfformiad darllen, mathemateg a gwyddoniaeth. Ymhellach, mae'r arolwg hefyd yn rhoi pwyslais arbennig ar lesiant disgyblion y gellir ei fesur trwy edrych ar agweddau fel hinsawdd ysgol a pha mor fodlon yw disgyblion â'u bywydau. Yn hynny o beth, mae'n gyfle unigryw i archwilio sut mae

bodddhad bywyd wedi newid dros amser, yn enwedig o'i gymharu â gwledydd eraill, ac a oes ysgogwyr penodol i'r newid mewn llesiant.

Mae'r adroddiad hwn yn canolbwyntio ar amrywiaeth o gwestiynau llesiant o PISA 2015 yn ogystal â 2018 er mwyn ateb y cwestiynau canlynol:

Sut mae bodddhad bywyd yn Lloegr, Cymru, Gogledd Iwerddon a gwledydd cymhariaeth wedi newid rhwng 2015 a 2018, a beth allai fod yn ysgogwyr posibl ar gyfer hyn?

Defnyddiodd y dadansoddiad hwn y newidynnau canlynol o PISA 2015 a 2018 er mwyn ymchwilio i ffactorau a allai fod wedi effeithio ar newidiadau mewn bodddhad bywyd dros amser yn y gwledydd dethol (Lloegr, Cymru, Gogledd Iwerddon, y Ffindir, Ffrainc a Chorea)⁴:

Newidynnau a ailadroddwyd o PISA 2015 a PISA 2018

- Bodddhad bywyd (eitem sengl)
- Ymdeimlad o berthyn i'r ysgol
- Eiddo diwylliannol gartref
- Cefnogaeth emosiynol rhieni canfyddedig gan y disgybl
- Mynegai o statws economaidd, cymdeithasol a diwylliannol
- Adnoddau addysgol gartref
- Eiddo cartref
- Adborth canfyddedig gan athrawon
- Cyfoeth teuluol
- Statws galwedigaethol disgwylidig y disgybl

Noder: Am y rhestr lawn o'r holl enwau a chwestiynau newidiol a gynhwyswyd yn y dadansoddiad terfynol gweler Atodiad A Tabl 1 a 2.

Beth yw'r berthynas rhwng bodddhad bywyd a mesurau llesiant eraill?

Yn PISA 2018, gofynnwyd i ddisgyblion am lawer o wahanol elfennau a allai gael effaith ar eu llesiant, yn seiliedig ar ganfyddiadau llenyddiaeth bresennol yn ogystal â fframwaith

⁴ Comisiynwyd yr ymchwil hon fel rhan o ganolfan genedlaethol PISA 2018 ar gyfer Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon. Roedd dadansoddiad o'r Alban y tu allan i'w chwmpas.

diwygiedig ar gyfer datblygu newidynnau perthnasol a gyfrannodd at asesiad PISA 2018. Fodd bynnag, roedd y cwestiynau neu'r newidynnau hyn ar lesiant yn ffurfio cystrawennau annibynnol yn bennaf ac nid oeddent o reidrwydd yn cael eu cynnwys gyda'r bwriad o archwilio sut maent yn gysylltiedig â'i gilydd. Trwy wneud newidynnau PISA 2018 yn destun dadansoddiad ffactor archwiliadol, roeddem yn gallu mynd un cam ymhellach a gweld pa newidynnau a ffurfiodd glystyrau, h.y. newidynnau sydd â chysylltiad uchel â'i gilydd, gan awgrymu eu bod yn mesur yr un ffactor sylfaenol. Er enghraifft, gwelsom fod bwlio a pherthyn yn yr ysgol yn gysylltiedig iawn â'i gilydd ac nad oeddent yn manteisio ar wahanol ddimensiynau llesiant. Yn hynny o beth, roedd y dadansoddiad ffactor yn caniatáu inni ddeall yn well y berthynas rhwng boddhad bywyd, ffactor llesiant ehangach a ffactorau cymdeithasol-emosiynol eraill.

Beth yw'r berthynas rhwng llesiant a chyrhaeddiad darllen, ac a all llesiant gymedroli'r berthynas rhwng cyrhaeddiad ac ESCS?

Yn olaf, gwnaethom gynnwys yr wyth ffactor a nodwyd o'r dadansoddiad ffactor mewn dadansoddiad aml-atchweliad i ymchwilio i weld a ydynt yn egluro'r berthynas sefydledig rhwng cefndir economaidd-gymdeithasol a chyrhaeddiad, ac i ba raddau.

Bydd yr adroddiad hwn yn cyflwyno canfyddiadau allweddol y dadansoddiadau hyn yn seiliedig ar rai themâu cyffredin a oedd yn ymddangos yn bwysig ar gyfer llesiant a boddhad bywyd disgyblion: diwylliant ysgol, cefnogaeth rhieni a ffactorau unigol.

2. Cefndir

Beth yw llesiant?

Mae 'llesiant' yn bodoli ar sawl ffurf. Yn y gymuned ymchwil, fe'i diffiniwyd yn flaenorol mewn sawl ffordd wahanol, ond cytunir yn gyffredinol bod llesiant fel arfer yn cynnwys cydrannau gwrthrychol a goddrychol, gan gynnwys y rhai sy'n effeithio ar fywyd unigolyn fel gwybodaeth hunan-gofnodedig am iechyd corfforol, meddyliol neu seicolegol. Yn ôl y Swyddfa Ystadegau Gwladol (2020), mae agweddau hunan-gofnodedig ar lesiant goddrychol yn cynnwys llesiant affeithiol (emosiynau cadarnhaol a negyddol), llesiant gwybyddol (ansawdd bywyd/bodddhad bywyd) ac iwdemonia (llesiant seicolegol).

Yn PISA 2015, bu'r OECD yn monitro dimensiynau llesiant seicolegol, corfforol, cymdeithasol a materol. Er bod dimensiwn corfforol llesiant y tu hwnt i gwmpas yr adroddiad presennol, disgrifiodd fframwaith PISA 2015 y dimensiwn seicolegol fel "gweithrediad seicolegol hunan-gofnodedig disgyblion, [yn cwmpasu] boddhad bywyd a thair agwedd ar addysg yn ymwneud â gweithrediad seicolegol: disgwyliadau gyrfa ac addysgol disgyblion, cymhelliant cyflawniad, a phryder o ran profion a dysgu" (Borgonovi & Pál, 2016, t 18). Mae'r dimensiwn cymdeithasol yn "cyfleu maint ac ansawdd rhwydweithiau cymdeithasol disgyblion" (Borgonovi & Pál, 2016, t 29) sy'n ymdrin ag agweddau fel ymdeimlad disgyblion o berthyn yn yr ysgol neu berthnasoedd ag eraill. Roedd dimensiwn materol llesiant yn cynnwys pedwar ffactor llesiant yn mesur agweddau fel adnoddau materol yn yr ysgol neu weithgareddau allgyrsiol.

Cyd-destun polisi llesiant ledled y DU

Ledled y DU, mae llesiant disgyblion yn ein hysgolion yn uchel ar yr agenda wleidyddol. Yn Lloegr, mae'r Llywodraeth yn bwrw ymlaen â chynigion i bob ysgol nodi a hyfforddi Uwch Arweinydd Dynodedig ar gyfer Iechyd Meddwl (Prydain Fawr. Senedd. HoC, 2020) ac mae hefyd yn cyflwyno addysg iechyd orfodol sy'n canolbwyntio ar y cysylltiad rhwng llesiant meddyliol a chorfforol (DfE, 2020a). Ar yr un pryd, mae ffocws o'r newydd ar sut y gall ysgolion gefnogi disgyblion i ddatblygu cymeriad trwy'r Fframwaith Addysg Cymeriad sy'n ffurfio canllawiau anstatudol i ysgolion ar sut i ddatblygu llesiant meddyliol disgyblion yn briodol (DfE, 2019b). Yng Nghymru, mae'r Genhadaeth Genedlaethol yn gosod llesiant wrth graidd y cwricwlwm newydd a dull ysgol gyfan i gynorthwyo plant a phobl ifanc i ddod yn unigolion iach a hyderus (Williams & Gething, 2020) tra yng Ngogledd Iwerddon, mae'r rhaglen iMatter wedi lansio offeryn hunanasesu ar gyfer ysgolion yn ddiweddar (DE, 2020a). Mae DE hefyd wedi lansio Mentrau Llesiant mewn Ysgolion y Rhaglen Ailgychwyn Addysg i helpu lleoliadau addysgol i gefnogi iechyd meddwl a llesiant plant a phobl ifanc (DE, 2020b).

Yng ngoleuni canfyddiadau diweddar astudiaethau cenedlaethol a rhyngwladol, mae senedd y DU ar hyn o bryd yn trafod yr achos dros y llywodraeth yn defnyddio llesiant fel

dangosydd allweddol o berfformiad cenedlaethol (Prydain Fawr. Senedd. Tŷ'r Arglwyddi, 2020a). Ledled Lloegr, gweithredwyd ystod o fentrau llesiant meddwl, megis y peilotiaid Cymorth Cymheiriaid ar gyfer Iechyd Meddwl a Llesiant sy'n cydnabod pwysigrwydd darparu cefnogaeth cymheiriaid i wella llesiant disgyblion (Day et al., 2020). Gan fod y rhain yn fentrau cymharol newydd, ni fyddai carfan ddiweddaraf PISA 2018 wedi elwa ohonynt ar adeg yr asesiad.

Ar yr adeg y cymerodd carfan flaenorol PISA ran yn yr asesiad yn 2015, etholodd Cymru Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol a daeth Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 hefyd yn ddeddf yng Nghymru. Roedd y ddeddf hon yn darparu gweledigaeth hirdymor ar gyfer gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru trwy ymgorffori nodau Datblygiad Cynaliadwy'r Cenhedloedd Unedig yn y gyfraith. Yn hynny o beth, mae'n bosibl bod carfan ddiweddaraf PISA 2018 yng Nghymru wedi profi newidiadau yn y ffordd yr eir i'r afael â 'llesiant' yn yr ystafell ddosbarth. Ochr yn ochr â hynny, mae'r DU bellach yn y broses o gyflwyno Mesur Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol y DU sy'n anelu at 'wneud darpariaeth ar gyfer ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus weithredu wrth geisio llesiant amgylcheddol, cymdeithasol, economaidd a diwylliannol y Deyrnas Unedig trwy gyflawni amcanion llesiant, cyhoeddi asesiadau effaith cenedlaethau'r dyfodol, gan gyfrif am wariant ataliol, a thrwy gontractau gwasanaethau cyhoeddus' (Prydain Fawr. Senedd. Tŷ'r Arglwyddi, 2020b).

Yng Ngogledd Iwerddon, mae llesiant pobl ifanc yn ganolog i nod ac amcanion y cwricwlwm sy'n cefnogi'r 'Fframwaith Iechyd a Llesiant Emosiynol i Blant a Phobl Ifanc mewn Addysg' yn benodol. Er 2007, mae'r Adran Addysg wedi bod yn ariannu Gwasanaeth Cwnsela Annibynnol i Ysgolion (ar gyfer plant ôl-gynradd mewn ysgolion â chymorth grant) er mwyn darparu gofal bugeiliol i ddisgyblion gyda'r nod o gefnogi eu llesiant. Ar hyn o bryd, mae adroddiad cwmpasu gan y Biwro Cenedlaethol Plant ar y gweill i ymchwilio i'r mecanweithiau cymorth cyfredol sydd ar waith ar gyfer plant a phobl ifanc mewn ysgolion, gyda'r nod o ddatblygu fframwaith iechyd a llesiant emosiynol ar gyfer plant a phobl ifanc mewn addysg (DE, 2020b).

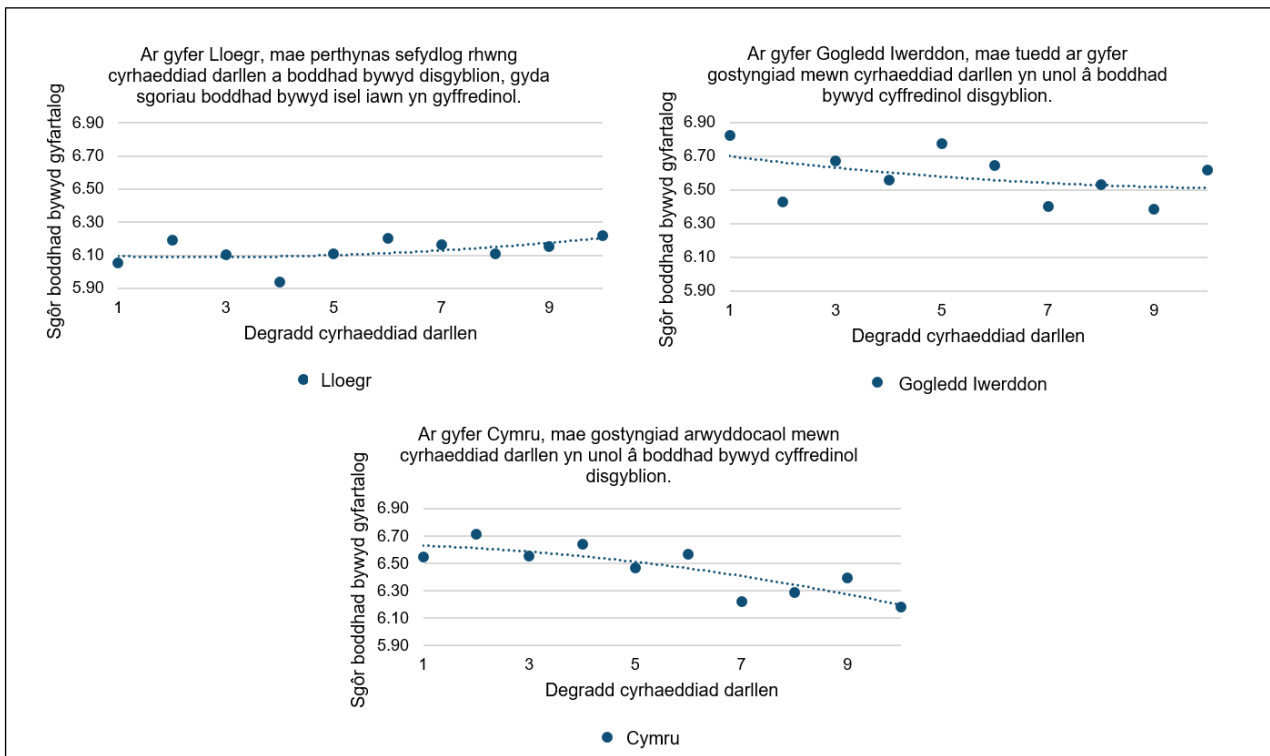
Mae cyrhaeddiad uchel yn gysylltiedig â boddhad bywyd is yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon

Er bod llesiant yn chwarae rhan hanfodol ym mywydau pobl ifanc, mae'n ymddangos bod cyfaddawd rhwng cyrhaeddiad a llesiant. Fel y crynhowyd gan yr OECD yn 2019, nid yw perfformiad academaidd uchel yn awgrymu llesiant goddrychol uchel yn awtomatig (OECD, 2019b). O adroddiadau cenedlaethol PISA (Sizmur *et al.*, 2019a; Sizmur *et al.*, 2019b; Sizmur *et al.*, 2019c) rydym wedi gweld bod perthynas negyddol rhwng cyrhaeddiad a boddhad bywyd yr adroddwyd amdano ar lefel disgyblion, gyda hyn yn arbennig o amlwg yn y DU (Ffigur 1). Gellir arsylwi hyn hefyd ar lefel gwlad lle mae'r DU a gwledydd eraill sydd â lefelau cyrhaeddiad uwch na'r cyfartaledd yn tueddu i fod â lefel

bodddhad gymedrig isel (gweler Ffigur 3 isod). Er bod Ffigur 1 yn dangos perthynas statig rhwng cyrhaeddiad darllen a bodddhad bywyd disgyblion yn Lloegr, yn ôl pob tebyg yn deillio o sgôr gyffredinol isel iawn o foddhad bywyd, roedd bodddhad bywyd yn amlwg wedi dirywio yn unol â pherfformiad darllen uwch yng Nghymru a Gogledd Iwerddon (yn arwyddocaol i Gymru yn unig). Ni ellir esbonio'r patrwm hwn yn hawdd trwy amrywiad yn y sgoriau cyrhaeddiad darllen cyffredinol gan fod gan Loegr a Gogledd Iwerddon sgoriau tebyg iawn (sgoriau cyrhaeddiad darllen cyfartalog yn 2018: Lloegr: 505, G.I: 501, Cymru: 483).

Efallai bod bodddhad is â bywyd yn y tymor byr yn ysgogiad ar gyfer cyflawniad uwch ac, yn ei dro, cyrhaeddiad uwch. Felly yn y dadansoddiad hwn rydym yn ymchwilio i weld a ellir mynd i'r afael â ffactorau penodol i wella llesiant yn y lleoliad addysgol.

Ffigur 1: Y berthynas rhwng bodddhad bywyd a chyrhaeddiad darllen ar gyfer Lloegr, Gogledd Iwerddon a Chymru

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

Mae cefndir economaidd-gymdeithasol disgyblion yn rhagfynegi perfformiad darllen

Adroddir am gefndir economaidd-gymdeithasol yn PISA fel Mynegai ESCS (statws economaidd, cymdeithasol a diwylliannol) sy'n seiliedig ar eiddo cartref hunan-gofnodedig disgyblion a galwedigaeth ac addysg eu rhieni. Mae PISA yn diffinio disgybl sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol fel disgybl yn chwarter isaf y mynegai

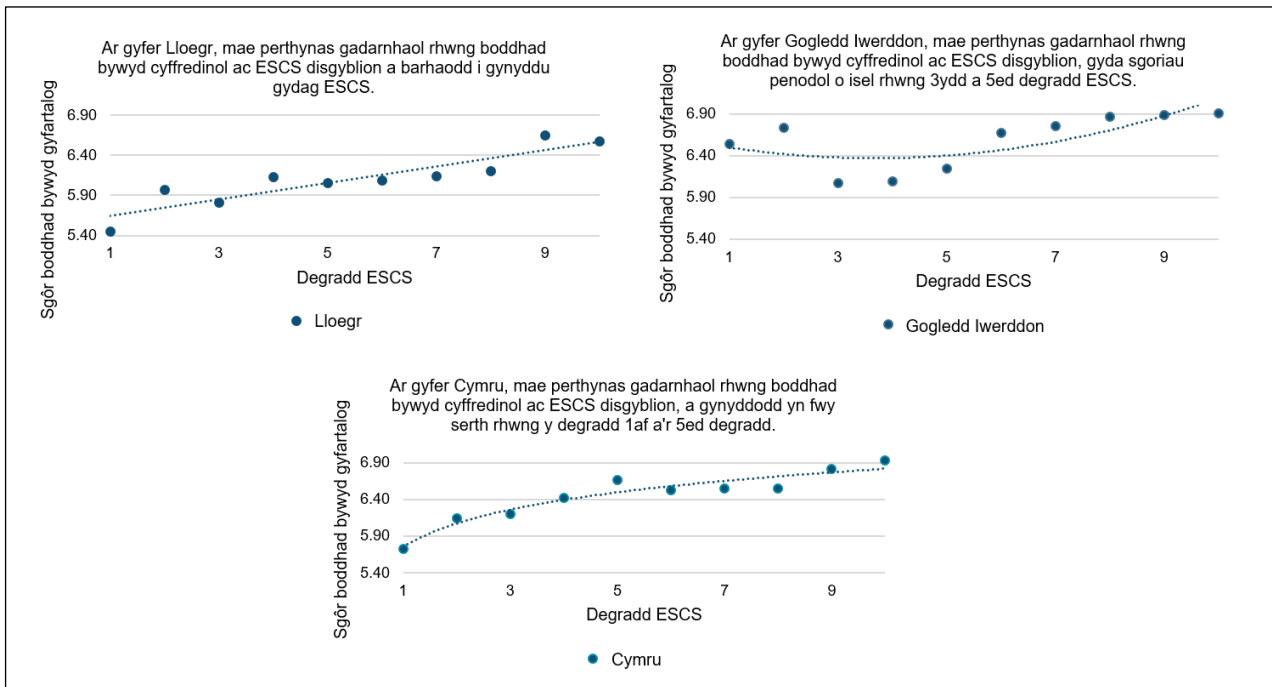
hwnnw yn ei wlad neu ei economi ei hun. Ar gyfartaledd, mae gan ddisgyblion yn y DU statws economaidd-gymdeithasol uwch na'r cyfartaledd ar draws gwledydd yr OECD ond mae graddfa'r heterogenedd hefyd yn uwch na chyfartaledd yr OECD, gan awgrymu bod bwlch mwy yn y DU rhwng disgyblion breintiedig a difreintiedig nag ar gyfartaledd mewn gwledydd OECD eraill (OECD, 2019a). Wrth edrych ar berfformiad darllen, mae'r bwlch cyrhaeddiad rhwng y disgyblion mwyaf a lleiaf breintiedig yn amrywio'n arwyddocaol ar draws gwledydd yr OECD, er ei fod yn llai yn yr Alban, Cymru a Gogledd Iwerddon na'r cyfartaledd ar draws gwledydd yr OECD. Ar gyfartaledd yn y DU, mae perthynas negyddol rhwng cefndir economaidd-gymdeithasol a chyrhaeddiad disgyblion, gydag ESCS is yn gysylltiedig â sgoriau darllen is (Sizmur *et al.*, 2019a; Sizmur *et al.*, 2019b; Sizmur *et al.*, 2019c).

Ar gyfartaledd mae gan bobl ifanc o gartrefi incwm isel lesiant gwaeth na phobl ifanc incwm uchel

Mae digonedd o dystiolaeth i awgrymu bod cysylltiad agos rhwng llesiant pobl ifanc a'u cefndir economaidd-gymdeithasol yn ogystal â phrofiadau a chanfyddiadau disgyblion (Adroddiad Cyflwr y Genedl, 2020). Er enghraifft, mae'n ymddangos bod gan bobl ifanc incwm isel fwy o broblemau emosiynol ac iechyd gwaeth yn gyffredinol (Escarce, 2003). Yn aml nid oes gan gartrefi incwm isel adnoddau ariannol na mecanweithiau eraill i gefnogi iechyd a llesiant eu plant (Currie *et al.*, 2012). Yn hynny o beth, mae llywodraethau cenedlaethol yn cynnig cefnogaeth i gynorthwyo addysg, ac felly mewn ystyr ehangach, llesiant, y disgyblion mwyaf difreintiedig trwy ddarparu adnoddau ychwanegol (e.e. hawl i brydau ysgol am ddim a'r Premiwm Disgyblion yn Lloegr, a'r Grant Datblygu Disgyblion yng Nghymru). Serch hynny, mae data o PISA 2018 yn awgrymu bod boddhad bywyd ar gyfartaledd yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn is ar gyfer disgyblion o gefndiroedd ESCS isel na'r rhai o gefndiroedd ESCS uchel (gweler Ffigur 2). Roedd y patrwm hwn, fodd bynnag, yn amrywio yn ôl gwlad: er bod Lloegr yn dangos perthynas linellol rhwng boddhad bywyd ac ESCS, dangosodd Gogledd Iwerddon ostyngiad penodol yn y sgoriau boddhad bywyd rhwng 3ydd a 5ed degradd ESCS, yn debyg i gromlin siâp u, a dangosodd Cymru gynnydd mwy serth rhwng y degradd 1^{af} a'r 5^{ed} degradd ESCS, a sefydlogodd wedi hynny.

O ystyried y mecanweithiau cymorth sefydledig gan y llywodraeth sydd ar waith ar hyn o bryd, mae'n werth ystyried a ydynt yn cefnogi'r disgyblion mwyaf agored i niwed ym mhob gwlad yn ddigonol. Ym Mhennod 6 a 7, bydd yr adroddiad hwn yn cyflwyno canfyddiadau pellach ar y rhyngweithio rhwng llesiant, ESCS a chyrhaeddiad, ac yn ymchwilio i weld a oes agweddau penodol yn gysylltiedig â llesiant a all weithredu fel ffactor amddiffynnol i'r disgyblion mwyaf difreintiedig a chyrhaeddiad isel.

Ffigur 2: Y berthynas rhwng boddhad bywyd ac ESCS ar gyfer Lloegr, Gogledd Iwerddon a Chymru

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

3. Cymhelliant ar gyfer yr ymchwil hon

Bu dirywiad arwyddocaol yn llesiant pobl ifanc 15 oed yn y DU rhwng 2015 a 2018

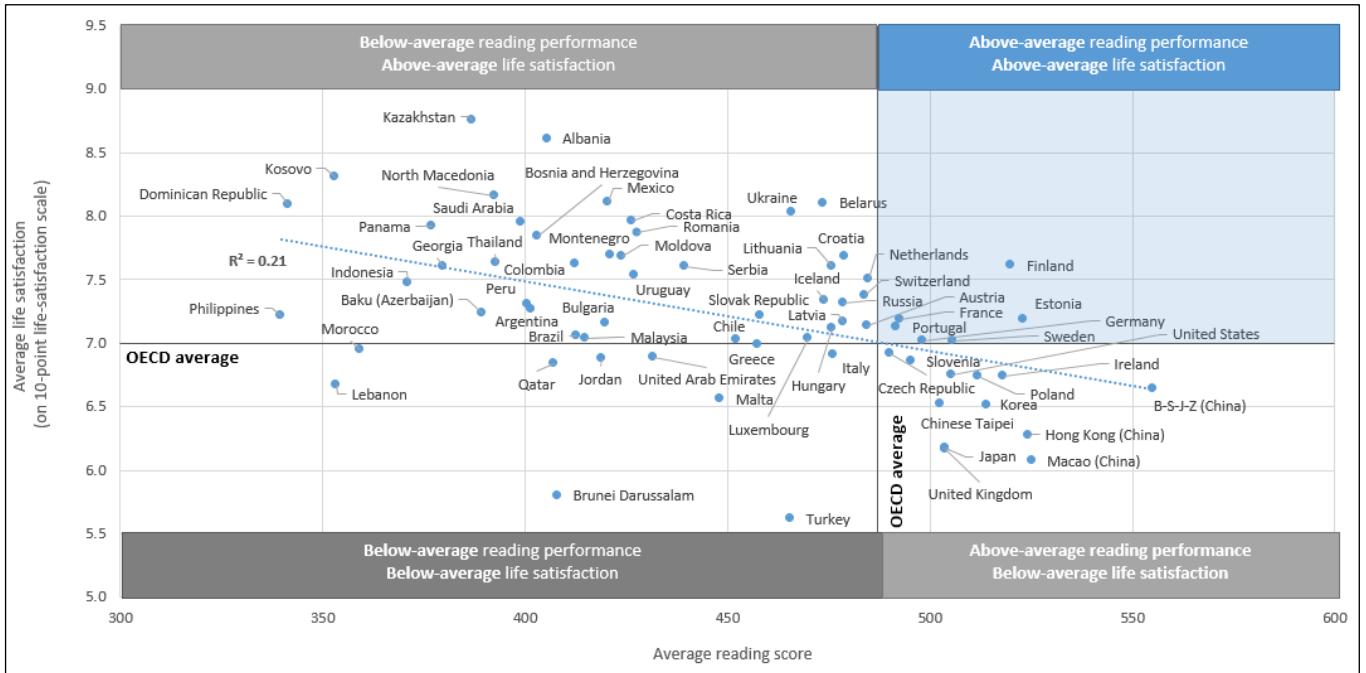
Nododd adroddiadau cenedlaethol PISA 2018 ar gyfer Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon (Sizmur *et al.*, 2019a; Sizmur *et al.*, 2019b; Sizmur *et al.*, 2019c) achos dros bryderu ynghylch disgyblion 15 oed. Roedd llesiant disgyblion yn y DU (cymedr = 6.16) yn arwyddocaol is na llesiant yng ngwledydd eraill yr OECD ar gyfartaledd (cymedr = 7.04). Roedd hyn hefyd yn wir am Loegr (cymedr = 6.12), Cymru (cymedr = 6.45) a Gogledd Iwerddon (cymedr = 6.58) ar wahân. Mae'r gymhariaeth â PISA 2015 hefyd yn peri pryder; gostyngodd cyfran y bobl ifanc 15 oed yn y DU a nododd eu bod yn fodlon â'u bywydau (gan adrodd 7 i 10 ar y raddfa boddhad bywyd) ar gyfradd gyflymach nag unrhyw le arall, sef gostyngiad o 13 pwynt canran ers 2015 (OECD, 2019b).

Mae PISA 2018 yn darparu gwybodaeth am lesiant pobl ifanc 15 oed mewn 79 o wledydd, sy'n caniatáu ymchwilio i ysgogwyr posibl ar gyfer boddhad bywyd ar draws gwledydd eraill yr OECD. Yn y dadansoddiad hwn, gwnaethom gymharu boddhad bywyd Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon â chyfartaledd yr OECD a boddhad bywyd yn y Ffindir, Ffrainc a Chorea fel gwledydd cymharol.

Y rhesymau dros gynnwys y gwledydd hyn yw:

- Ar gyfartaledd, gostyngodd boddhad bywyd yn holl wledydd yr OECD a gymerodd ran rhwng 2015 a 2018, ac eithrio Corea, lle cynyddodd boddhad bywyd yn arwyddocaol (ond noder bod llesiant yn dal i fod yn is na chyfartaledd yr OECD). Felly gwnaethom ddewis Corea fel un o'r gwledydd i'w cymharu i ymchwilio a oes dangosyddion penodol y gellir eu cysylltu â gwell llesiant dros amser.
- Roedd perthynas negyddol rhwng cyrhaeddiad darllen a boddhad bywyd yn 2018 (a oedd yn adlewyrchu perthynas yr OECD rhwng cyrhaeddiad gwyddoniaeth a boddhad bywyd yn 2015): Mae gwledydd OECD sydd â chyrhaeddiad darllen isel wedi nodi lefelau uwch o foddhad bywyd ac i'r gwrthwyneb. Fodd bynnag, fel y dangosir yn Ffigur 3, mewn cyferbyniad â'r DU (a mwyafrif gwledydd eraill yr OECD), sgoriodd disgyblion yn y Ffindir a Ffrainc uwchlaw'r cyfartaledd mewn darllen ond adroddwyd hefyd am fwy o foddhad bywyd na'r disgybl cyffredin yng ngwledydd yr OECD. Mae'r ddwy wlad hon yn dangos y gellir cyflawni boddhad bywyd uwch na'r cyffredin ynghyd â chyrhaeddiad uwch na'r cyffredin gyda'i gilydd.
- Mae gan y Ffindir, Ffrainc a Chorea berfformiad darllen cymedrig CMC uwch y pen na'r DU er bod hyn yn dal yn weddol debyg.

Ffigur 3: Boddhad bywyd a pherfformiad darllen ar draws systemau addysg

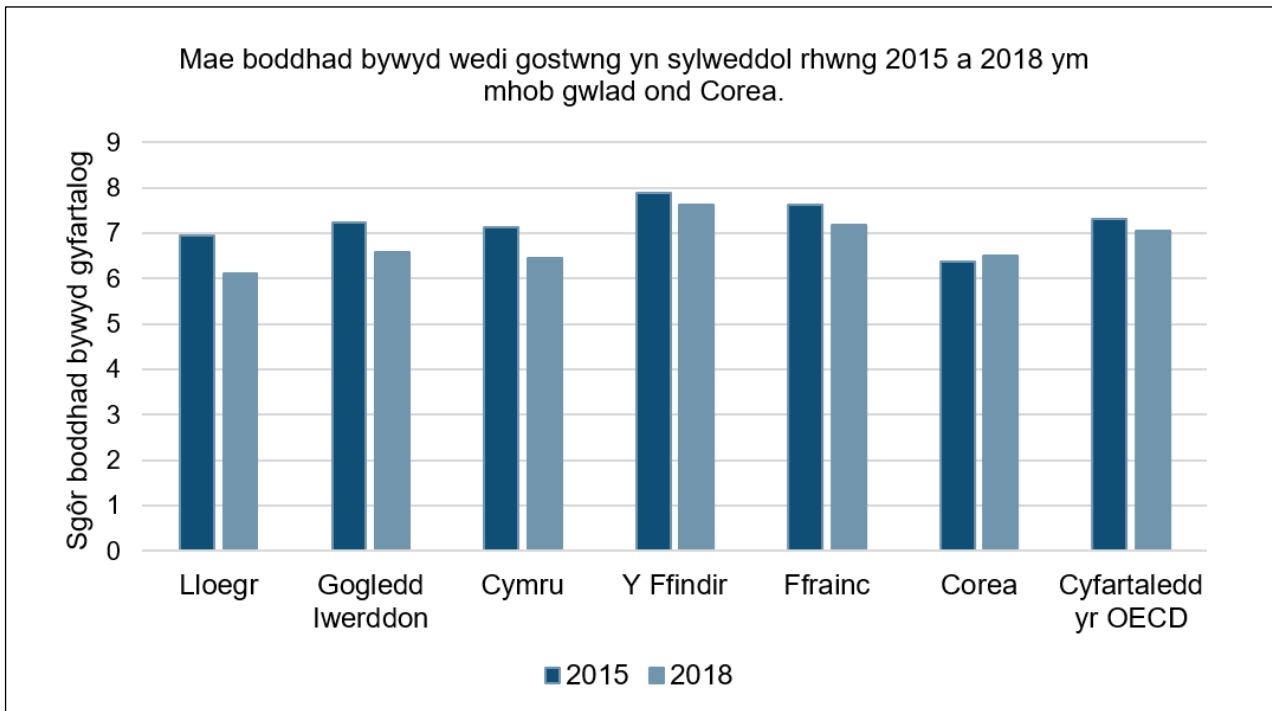

Ffynhonnell: OECD 2019⁵

Nodwn fod gan bob gwlad cymhariaeth arfaethedig ddiwylliant eithaf gwahanol i'r DU, a allai fod yn ffactor na ellir ei nodi mewn llesiant ac y bydd angen ei gadw mewn cof wrth ddarllen y canfyddiadau. Er mwyn ymchwilio i ysgogwyr posibl y cysylltiad rhwng llesiant a chyrhaeddiad, roedd yr adroddiad hwn felly yn cymharu boddhad bywyd a ffactorau cysylltiedig yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon â gwledydd yr OECD a ddewiswyd. Wrth edrych ar y tair gwlad hyn ar wahân, yn ogystal â'r gwledydd cymhariaeth y Ffindir, Ffrainc a Chorea, mae ein dadansoddiadau yn cadarnhau bod pob gwlad ond Corea yn dangos gostyngiad arwyddocaol mewn boddhad bywyd (Ffigur 4).

⁵ Ffynhonnell wreiddiol ar gael yn Saesneg yn unig.

Ffigur 4: Newid mewn boddhad bywyd disgyblion rhwng 2015 a 2018 ar gyfer Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon a gwledydd cymhariaeth

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

Mae PISA 2018 yn darparu ystod eang o fesurau llesiant y gellir eu cymharu'n rhyngwladol ac y gellir eu cysylltu â chyrhaeddiad

Mae mesur llesiant PISA 2015 wedi'i feirniadu am fod yn rhy syml ac anwybyddu'r dehongliadau diwylliannol gwahanol o lesiant (Auld *et al.*, 2019). Efallai fel ymateb i hyn, roedd set ddata PISA ar gyfer 2018 yn cynnwys ystod o fesurau yn ymwneud â llesiant a ddefnyddiwyd yn flaenorol, megis dyhead, boddhad bywyd ac ymdeimlad o berthyn. Fodd bynnag, yn bwysig, mae cwestiynau newydd sy'n mynd i'r afael â gwahanol agweddau ar lesiant wedi'u hychwanegu ar gyfer 2018. Yn hynny o beth, mae'n bosibl (a) olrhain newidiadau mewn llesiant dros amser a (b) cynnal dadansoddiadau trawsdoriadol ar gyfer data llesiant cyfoethog 2018 sy'n taflu goleuni ar lwybrau posibl rhwng y mesurau, nodweddion, ymddygiad a sgoriau cyrhaeddiad ehangach, a llesiant. Mae'r mesurau'n ymwneud ag amrywiaeth o ffactorau yr adroddwyd arnynt yn y llenyddiaeth i fod yn ysgogwyr pwysig o ran boddhad bywyd a llesiant.

Mae llawer o'r canfyddiadau cychwynnol ar lesiant disgyblion y DU mewn adroddiadau cenedlaethol a rhyngwladol (e.e. OECD, 2019b; Sizmur *et al.*, 2019a; Sizmur *et al.*, 2019b; Sizmur *et al.*, 2019c) yn ymwneud â'r mesur sengl o foddhad bywyd. Fodd bynnag, mae'n bwysig ystyried llesiant o safbwynt ehangach. Yn hynny o beth, mae'r dadansoddiad presennol nid yn unig yn adrodd ar ganfyddiadau eitem sengl boddhad bywyd, ond yn hytrach datblygodd fesur mwy crwn o lesiant gan ddefnyddio

dadansoddiad ffactor, gan arwain at fesur canlyniad newydd o ffactor llesiant ehangach. Gellir gweld disgrifiad manwl o'r rhesymeg a'r broses ar gyfer creu ffactor llesiant ehangach ym Mhennod 4. O hyn ymlaen, bydd yr adroddiad naill ai'n cyfeirio at ganlyniad boddhad bywyd (eitem sengl), neu at ganlyniad ffactor llesiant (ffactor llesiant cyfansawdd sy'n deillio o'r dadansoddiad ffactor).

4. Boddhad bywyd yn erbyn mesur llesiant ehangach

Er mwyn asesu llesiant disgyblion, mae astudiaethau cenedlaethol a rhyngwladol fel yr Arolwg Gweithredu Cymdeithasol Ieuencid (Stevens & Bratsa, 2019) neu'r Mynegai Plentynod Da (Cymdeithas y Plant, 2020b) yn aml yn cynnwys mesur eitem sengl o foddhad bywyd ymhlith eraill (e.e. OECD, 2015, 2019a; SYG, 2020). Fodd bynnag, mae'n bwysig ystyried llesiant yn y cyd-destun ehangach am nifer o resymau. Er enghraifft, ar gyfer graddfeydd boddhad bywyd, darganfuwyd bod mesurau aml-eitem yn fwy dibynadwy nag eitemau sengl ac weithiau gall y naws cyfredol neu amgylchiadau bywyd cyfranogwyr ddylanwadu ar y graddfeydd (Diener *et al.*, 2013). Yn hynny o beth, yn enwedig wrth ystyried llesiant dros gyfnod hirach o amser, mae angen mesurau llesiant sefydlog trwy fynd i'r afael â gwahanol agweddau ar lesiant ar yr un pryd (SYG, 2020).

Er mwyn archwilio'r berthynas rhwng boddhad bywyd a mesurau llesiant eraill, gwnaethom ddadansoddi tua 60 o eitemau o arolwg disgyblion PISA i ddadansoddi ffactorau archwiliadol⁶. Roedd llawer o'r cwestiynau eisoes wedi'u nodi mewn graddfeydd PISA a bennwyd ymlaen llaw a chadarnhaodd y dadansoddiad hwn fod mwyafrif y graddfeydd hefyd yn berthnasol ar gyfer data Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon ar ei ben ei hun.⁷ Am wybodaeth dechnegol fanwl o'r dadansoddiad ffactor a ddefnyddiwyd, gweler Atodiad B.

Fel y dangosir yn Ffigur 5 ac Atodiad B Tabl 1 a Ffigur 1, roedd gan y model wyth ffactor, a chyfunodd tri ohonynt gyda'i gilydd mewn ffactor llesiant uwch. Roedd y ffactor llesiant lefel uwch yn cynnwys boddhad bywyd, iwdemonia a ffactorau emosiynau cadarnhaol, sy'n cysylltu'n ôl yn glir â fframwaith a ddarparwyd gan SYG (2018), gan nodi bod agweddau hunan-gofnodedig ar lesiant goddrychol yn cynnwys llesiant affeithiol (emosiynau cadarnhaol a negyddol), llesiant gwybyddol (ansawdd bywyd / boddhad bywyd) ac iwdemonia (llesiant seicolegol).

Roedd yn ymddangos bod y pum ffactor arall wedi nodi'r ddau gryfder cymeriad: (a) ofn methu⁸, (b) cystadleugarwch ac (c) meistrolï gwaith; a pherthnasoedd rhyngpersonol (ch) cefnogaeth rhieni a (d) ymdeimlad o berthyn yn yr ysgol. Sylwch, fel y dangosir yn Atodiad B Tabl 1, ymhlith eraill, bod eitemau o raddfa bwlio PISA wedi'u cynnwys yn y dadansoddiad ffactor i ddechrau, ond gan eu bod yn gorgyffwrdd â'r ymdeimlad o

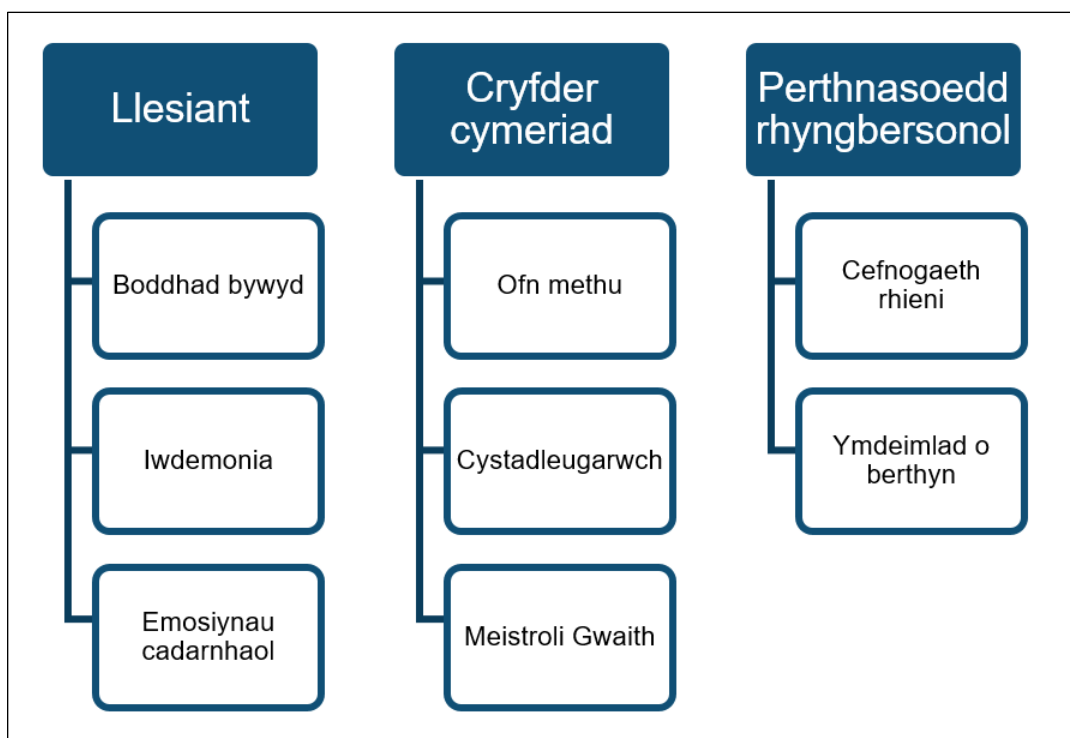
⁶ Gwnaed dadansoddiad ffactor trwy'r broses Modelu Hafaliad Strwythurol Archwiliadol (ESEM) ym Mplus. Mae ESEM yn caniatáu traws-lwytho dangosyddion ar sawl newidyn cudd mewn cyferbyniad â dadansoddiad ffactor cadarnhau.

⁷ Nododd dadansoddiad ffactor cadarnhau fodel a oedd yn cyd-fynd yn dda iawn â'r data (CFI = 0.97, RMSEA = <0.05 ac SRMR = <0.05).

⁸ Mae'r OECD yn diffinio 'ofn methu' fel 'y duedd i osgoi camgymeriadau oherwydd gellir eu hystyried yn gywilyddus a gallent nodi diffyg gallu cynhenid ac efallai hyd yn oed ddyfodol ansicr (Atkinson, 1957 [2]; Conroy, Willow a Metzler, 2002 [3])' (2019, tudalen 188). Mae 'ofn methu' yn y cyd-destun hwn, felly, yn fesur o hunan-amheuaeth neu sensitifrwydd i fethiant. Am ddisgrifiad manwl o 'ofn methu', gweler Pennod 7.

berthyn, ni nodwyd unrhyw ffactor sy'n ymwneud yn benodol â 'bwlio' yn y model terfynol. Roedd sicrhau model mesur sy'n ffitio'n dda ar gyfer y newidynnau llesiant a gynhwysir yn astudiaeth PISA yn arwyddocaol oherwydd ei fod yn caniatáu inni ddeall pa mor dda y mae'r eitemau, a gafodd eu cysyniadu yn wreiddiol fel graddfeydd ar wahân gan PISA, yn gweithredu mewn perthynas â'i gilydd. Felly gall daflu goleuni ar faint o gystrawennau y gellir eu nodi a'u mesur yn ddibynadwy gyda'r cwestiynau a gynhwysir yn yr asesiad PISA⁹.

Ffigur 5: Dadansoddiad ffactor yn dangos sut roedd y newidynnau a gynhwyswyd yn cyfateb i wyth ffactor a oedd yn cysylltu llesiant â ffactorau cymdeithasol-emosiynol eraill

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

Felly, trwy gydol yr adroddiad hwn, pan gyfeiriwn at 'fodhad bywyd', mae hyn yn ymwneud â'r eitem sengl sy'n mesur boddhad bywyd. Pan gyfeiriwn at y ffactor llesiant ehangach fel mesur canlyniad, mae hyn yn cyfeirio at y ffactor cyfansawdd sy'n cynnwys y tair graddfa sef boddhad bywyd, iwdemonia ac emosiynau cadarnhaol.

Dangosodd y dadansoddiad ymhellach fod y ffactor llesiant yn cydberthyn yn gryf â'r ffactorau iwdemonia, boddhad bywyd ac emosiynau cadarnhaol (sydd i'w ddisgwyl gan fod y tri ffactor hyn wedi cyfrannu at y ffactor llesiant cyffredinol). Ymhellach, roedd cydberthynas gadarnhaol rhwng llesiant a meistroli gwaith, cefnogaeth rhieni a chefnogaeth gymdeithasol ysgolion, ond yn llai cryf â chystadleugarwch (gweler Tabl 1).

⁹Noder: O ganlyniad, nid oedd y ffactor 'ymdeimlad o berthyn' a ddaeth i'r amlwg o'r dadansoddiad ffactor yn cynnwys yr un eitemau yn union â graddfa PISA 2018.

Ofn methu oedd yr unig gydran a oedd â chydberthynas negyddol â llesiant. Roedd y patrymau perthnasoedd hynny fwy neu lai yn gymharol ledled Lloegr, Gogledd Iwerddon a Chymru, gan awgrymu perthynas ledled y DU rhwng llesiant a ffactorau cymdeithasol-emosiynol eraill yn ein plant 15 oed.

Tabl 1: Cydberthynas rhwng y ffactor llesiant ehangach ac wyth cydran unigol y dadansoddiad ffactor, wedi'u rhannu yn ôl gwlad

-	Ffactor llesiant Lloegr	Ffactor llesiant Gogledd Iwerddon	Ffactor llesiant Cymru
Iwdemonia (F1)	0.88	0.87	0.87
Bodddhad bywyd (F2)	0.89	0.88	0.88
Emosiynau cadarnhaol (F3)	0.94	0.94	0.94
Meistroli Gwaith (F4)	0.45	0.44	0.47
Ofn methu (F5)	-0.43	-0.33	-0.36
Cystadleugarwch (F6)	0.23	0.18	0.24
Cymorth rhieni (F7)	0.45	0.46	0.48
Ymdeimlad o berthyn (F8)	0.63	0.61	0.64

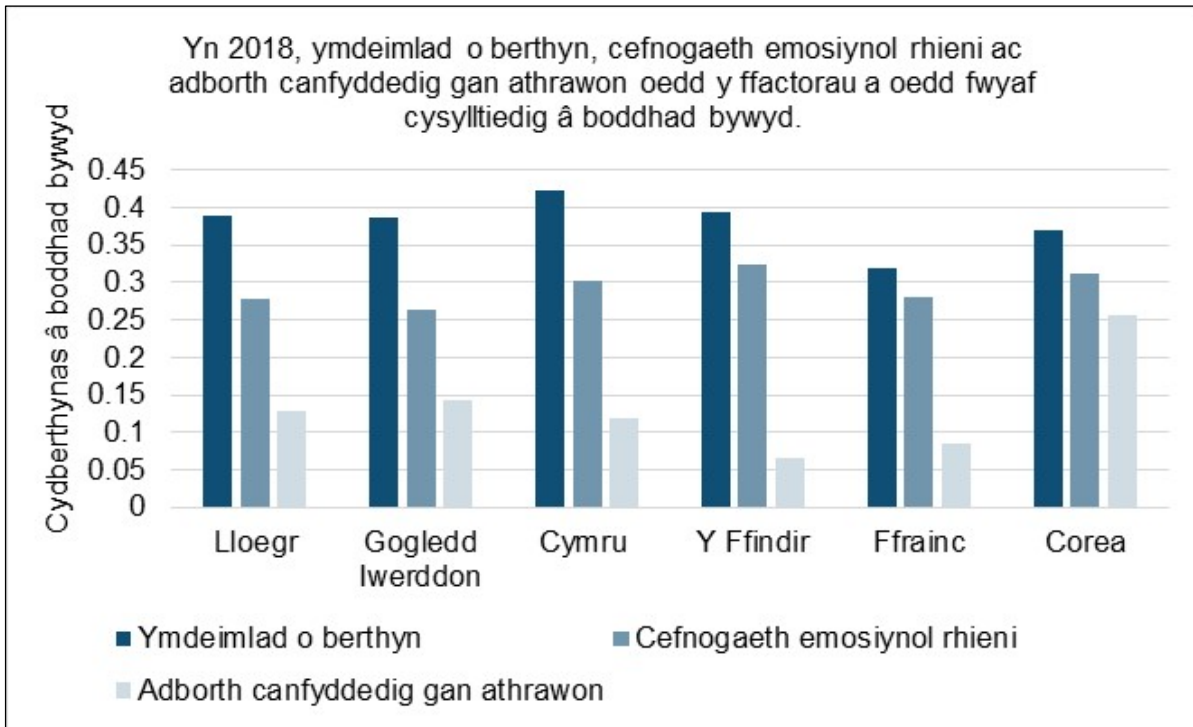
Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

5. Ysgogwyr boddhad bywyd

Yn 2018, dangosodd ymdeimlad o berthyn, cefnogaeth emosiynol rhieni ac adborth canfyddedig athrawon y gydberthynas uchaf â boddhad bywyd

Nod y dadansoddiad presennol oedd nodi pa feysydd llesiant a ffurfiodd y berthynas gryfaf â'r eitem sengl o foddhad bywyd yn 2018 yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, yn ogystal â'r gwledydd cymhariaeth sef Ffrainc, y Ffindir a Chorea. O'r holl newidynnau a ailadroddwyd o 2015 a 2018 (gweler Pennod 1 am restr o newidynnau), roedd ymdeimlad o berthyn yn yr ysgol, cefnogaeth emosiynol rhieni a chefnogaeth ganfyddedig gan athrawon wedi'u cysylltu agosaf â boddhad bywyd canfyddedig disgyblion yn 2018 (gweler Ffigur 6 am y gydberthynas unigol ar gyfer pob gwlad). Mae hyn yn awgrymu bod boddhad bywyd pobl ifanc yn gysylltiedig yn bennaf â chael perthnasoedd personol cadarnhaol, wedi'u dilyn gan berthnasoedd teuluol ac yn olaf rhai yn yr ysgol. Mae Ffigur 6 yn dangos, er mai ymdeimlad o berthyn a chefnogaeth emosiynol ganfyddedig gan rieni oedd y cyfranwyr pwysicaf at foddhad bywyd ym mhob gwlad, roedd adborth canfyddedig gan athrawon yn chwarae rhan arbennig o fawr yng Nghorea, ond yn llai felly yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon. Ni chafwyd unrhyw gyfraniadau sefydledig o'r newidynnau eraill a ailadroddwyd i foddhad bywyd yn 2018, ac felly nid oedd y rhain yn cael eu hystyried ymhellach fel ysgogwyr newidiadau mewn boddhad bywyd.

Ffigur 6: Cydberthynas rhwng boddhad bywyd ac ymdeimlad o berthyn, cefnogaeth emosiynol rhieni ac adborth canfyddedig gan athrawon ar gyfer Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon a gwledydd cymhariaeth yn 2018.

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

6. Diwylliant ysgolion a llesiant

Mae diwylliant ysgolion yn chwarae rhan bwysig mewn llesiant disgyblion

Fel y dyfynnwyd gan OECD (2019b), ymdeimlad o berthyn yw'r "angen i ffurfio a chynnal o leiaf isafswm o berthnasoedd rhyngpersonol" yn seiliedig ar ymddiriedaeth, derbyniad, cariad a chefnogaeth (Baumeister a Leary, 1995 [1]; Maslow, 1943 [2])' (tudalen 130). Mae adeiladu perthnasoedd o ansawdd uchel ag eraill yn rhan arwyddocaol o ddatblygiad iach yn ystod llencyndod. Gall problemau gyda ffurfio perthnasoedd gael effaith niweidiol ar iechyd meddwl (Lavis, 2016). Ar gyfer y dadansoddiad hwn, roedd yr holl eitemau ar raddfa Ymdeimlad o berthyn PISA yn ymwneud yn benodol â pherthyn yn yr ysgol. Mae disgyblion yn treulio cyfran fawr o'u diwrnod yn yr ysgol ac felly nid yw'n syndod y gall ansawdd eu perthnasoedd â disgyblion, athrawon a staff eraill effeithio ar eu llesiant. Yn hynny o beth, mae hinsawdd yr ysgol y mae disgybl yn ei brofi yn cyfrannu'n arwyddocaol at ei iechyd corfforol, emosiynol a meddyliol. Mae mwynhad uwch, ymgysylltiad a ffurfio perthnasoedd cadarnhaol ag eraill yn yr ysgol wedi cael eu cysylltu o'r blaen â chyrhaeddiad uwch a gwell iechyd meddwl (Iechyd Cyhoeddus Lloegr, 2014), tra bod diffyg ymdeimlad o berthyn wedi'i gysylltu â llesiant gwael. Mae data o PISA 2018 yn dangos bod hinsawdd ysgolion yn gysylltiedig yn agos ag ymdeimlad o lesiant disgyblion (OECD, 2019b).

Mae profi ymdeimlad agos o gysylltedd yn yr ysgol yn gofyn am ffurfio perthnasoedd cadarnhaol nid yn unig â disgyblion eraill, ond hefyd â staff addysgu. Mae athrawon ysgogol a gafaelgar yn chwarae rhan bwysig o ran pa mor fodlon yw disgyblion â'u bywydau yn yr ysgol. Mae cefnogaeth athrawon yn hanfodol ar gyfer canlyniadau a pherfformiad cadarnhaol disgyblion (e.e. Federici & Skaalvik, 2014; Lee, 2012). Yn wir, wrth edrych ar draws holl wledydd yr OECD, roedd disgyblion a oedd yn gweld mwy o gefnogaeth gan athrawon hefyd yn perfformio'n well mewn darllen (ar ôl cyfrif am ESCS; OECD, 2019b). Un maes diddordeb posibl i lunwyr polisi yw i athrawon roi cefnogaeth i ddisgyblion gan ddarparu adborth adeiladol ac anogol, er enghraifft trwy ddarparu adborth rheolaidd am gryfderau disgybl. Yn ddi-ddorol, yn PISA 2018, dim ond rhwng 10 a 15% o ddisgyblion ar draws holl wledydd yr OECD a nododd eu bod wedi derbyn y math hwn o adborth rheolaidd a chadarnhaol gan athrawon (OECD, 2019b). Wrth gwrs, nid yw'n syndod bod y nifer hwn yn amrywio'n fawr yn ôl gwlad a hefyd rhwng ysgolion ac athrawon o fewn gwlad. Er enghraifft, roedd ffactorau fel lleoliad ysgol neu a oedd disgyblion yn mynychu ysgol freintiedig neu ddifreintiedig yn dylanwadu ar adborth canfyddedig gan athrawon, yn ogystal ag ESCS y disgyblion eu hunain - ond sylwer bod hyn hefyd yn amrywio yn ôl gwlad (OECD, 2019b). Mae'r adran ganlynol yn rhoi mewnwelediadau i sut y newidiodd ymdeimlad o berthyn yn yr ysgol yn ogystal ag adborth gan athrawon dros amser yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon.

Gostyngodd profi ymdeimlad o berthyn rhwng 2015 a 2018 ond roedd yn dal i fod y ffactor a gysylltwyd gryfaf â boddhad bywyd

Cyfrannodd yr eitemau canlynol o PISA 2018 at raddfa PISA o ymdeimlad o berthyn yn yr ysgol:

- Wrth feddwl am eich ysgol: Rydw i'n teimlo fy mod ar y tu allan (neu'n cael fy ngadael allan o bethau) yn yr ysgol.
- Wrth feddwl am eich ysgol: Rydw i'n gwneud ffrindiau yn hawdd yn yr ysgol.
- Wrth feddwl am eich ysgol: Rydw i'n teimlo fel fy mod i'n perthyn yn yr ysgol¹⁰.
- Wrth feddwl am eich ysgol: Rydw i'n teimlo'n lletchwith ac yn y lle anghywir yn yr ysgol.
- Wrth feddwl am eich ysgol: Mae'n ymddangos bod disgyblion eraill yn fy hoffi.
- Wrth feddwl am eich ysgol: Rydw i'n teimlo'n unig yn yr ysgol.

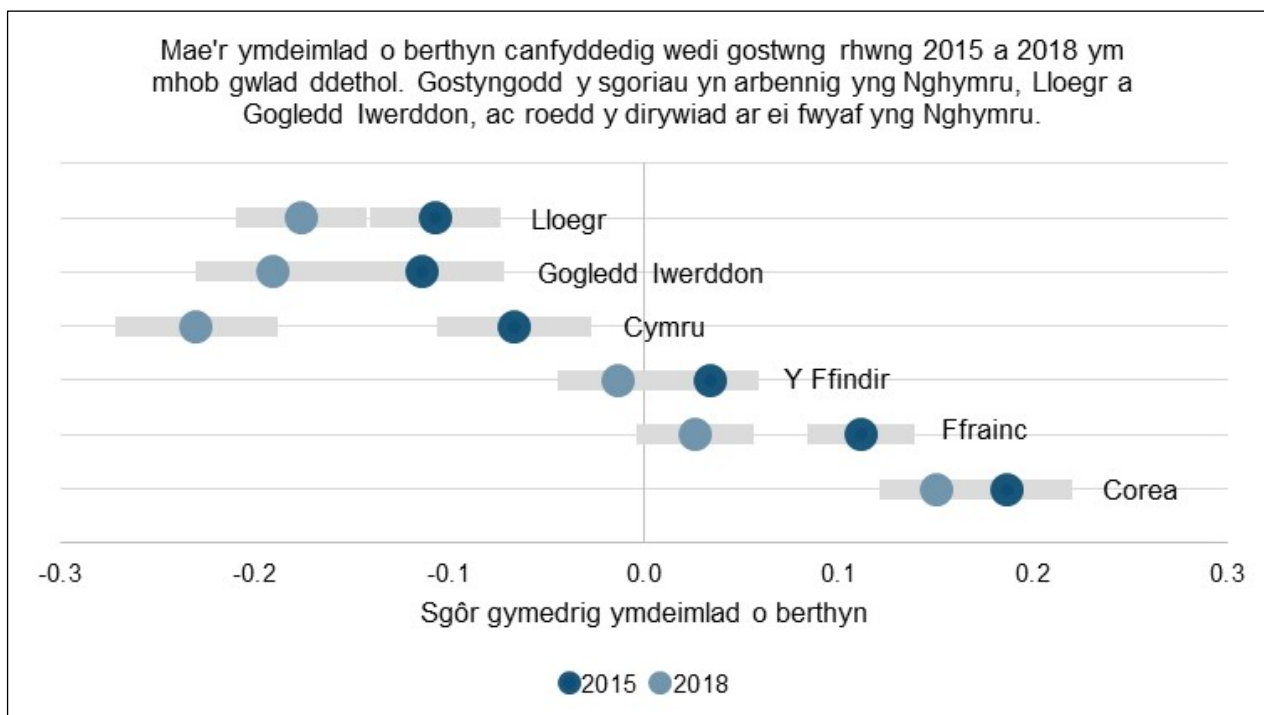
Mae ein dadansoddiad yn cefnogi canfyddiadau'r llenyddiaeth: profi ymdeimlad o berthyn yn yr ysgol oedd y raddfa a gysylltir gryfaf â'r cwestiwn sengl o foddhad bywyd i ddisgyblion yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, a hefyd yn y Ffindir, Ffrainc a Chorea (gweler Ffigur 6). Ymhellach, ledled Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, dangosodd ymdeimlad o berthyn gysylltiad cymedrol nid yn unig â boddhad bywyd, ond hefyd â'r ffactor llesiant ehangach (cydberthynas yn amrywio o .51 i .54), gan awgrymu perthynas gadarnhaol rhwng ymdeimlad o berthyn ac agweddau ar lesiant (boddhad bywyd, iwdemonia, emosiynau cadarnhaol) mewn disgyblion 15 oed. Fodd bynnag, nododd yr OECD (2019b) hefyd, ar gyfartaledd ar draws holl wledydd yr OECD, fod ymdeimlad disgyblion o berthyn wedi dirywio rhwng 2015 a 2018 ac yma rydym yn cadarnhau bod y duedd hon yn amlwg ledled Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn ogystal â mwyafrif y gwledydd cymhariaeth.

Er bod ymdeimlad o berthyn yn yr ysgol yn gysylltiedig â boddhad bywyd uwch yn fwy cyffredinol, ledled Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, mae disgyblion wedi nodi bod eu synnwyr o berthyn wedi gostwng rhwng 2015 a 2018. Wrth edrych ar y tair gwlad unigol yn y DU yn ogystal â gwledydd cymharol, daw'n amlwg bod yr ymdeimlad o berthyn yr adroddwyd amdano wedi lleihau ym mhob gwlad, ond yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, roedd yr ymatebion yn arbennig o negyddol. Nododd disgyblion yng Nghymru

¹⁰Noder: Nid oedd y ffactor 'ymdeimlad o berthyn' a ddaeth i'r amlwg o ganlyniad i'n dadansoddiad ffactor yn cynnwys yr eitem hon o'r raddfa PISA wreiddiol 'ymdeimlad o berthyn yn yr ysgol'.

yn enwedig ddirywiad mawr. Mewn cymhariaeth, nododd Corea y sgôr uchaf am ymdeimlad o berthyn yn 2015 a 2018 (gweler Ffigur 7).

Ffigur 7: Newid yn yr ystyr canfyddedig o berthyn yn yr ysgol rhwng 2015 a 2018

Noder: Mae'r bariâu llwyd yn cynrychioli cyfyngau hyder. Er mwyn gwneud graddfeydd yn gymaradwy ar draws cylchoedd, gwnaethom ailgyfrifo'r graddfeydd o'r ymatebion amrwd i'r cwestiynau sy'n ffurfio pob graddfa a'u hail-raddio i sgoriau Z ar gyfer cylchoedd 2015 a 2018 ar y cyd. Ar ôl cyflawni hyn, aethom ymlaen i gymharu'r cymedrau ar draws cylchoedd ar gyfer pob graddfa.

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

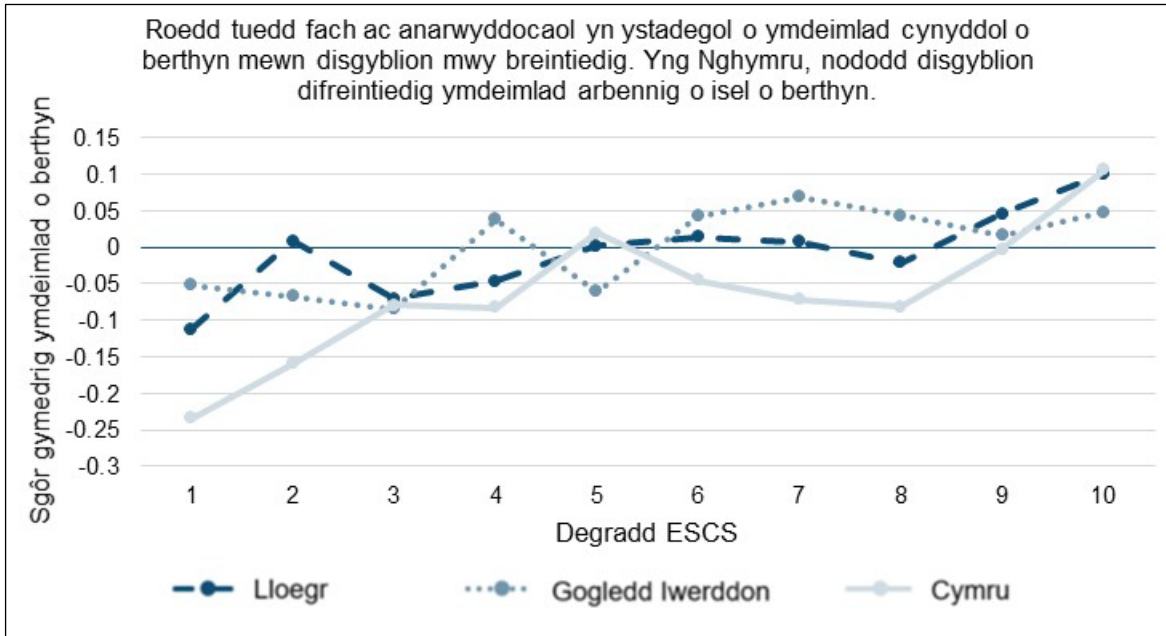
Nid oedd unrhyw berthynas ystadegol arwyddocaol rhwng yr ymdeimlad o berthyn ac ESCS

Fel y dangosir yn Ffigur 2, rydym yn gwybod bod boddhad bywyd yn is i ddisgyblion o gefndiroedd ESCS isel yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon na'r rhai o gefndiroedd ESCS uchel. Yn hynny o beth, ymchwiliodd yr adroddiad hwn a oedd ESCS hefyd wedi effeithio ar ymdeimlad canfyddedig disgyblion o berthyn, a ostyngodd rhwng 2015 a 2018. Mae ein dadansoddiad yn awgrymu nad oedd perthynas ystadegol arwyddocaol ar gyfer ymdeimlad o berthyn ac ESCS, gyda chydberthynas fach iawn yn unig ar gyfer Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn amrywio rhwng .06 a .09.

Serch hynny, wrth edrych ar Ffigur 8, er bod y patrwm ledled Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn debyg ar y cyfan, mae'n ymddangos bod gan y disgyblion mwyaf difreintiedig yng Nghymru ymdeimlad is o berthyn yn yr ysgol na'r disgyblion mwyaf breintiedig yng Nghymru (gan adlewyrchu'r patrwm rhwng ESCS a boddhad bywyd), a

hefyd ymdeimlad is o berthyn yn yr ysgol na'u cyfoedion difreintiedig yn Lloegr a Gogledd Iwerddon. Gallai dadansoddiadau yn y dyfodol ymchwilio i'r hyn sy'n gyrru'r patrwm hwn ar gyfer y disgyblion mwyaf difreintiedig ledled gwledydd y DU.

Ffigur 8: Y berthynas rhwng ymdeimlad o berthyn ac ESCS yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn 2018

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

Mae adborth canfyddedig gan athrawon yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon wedi cynyddu rhwng 2015 a 2018

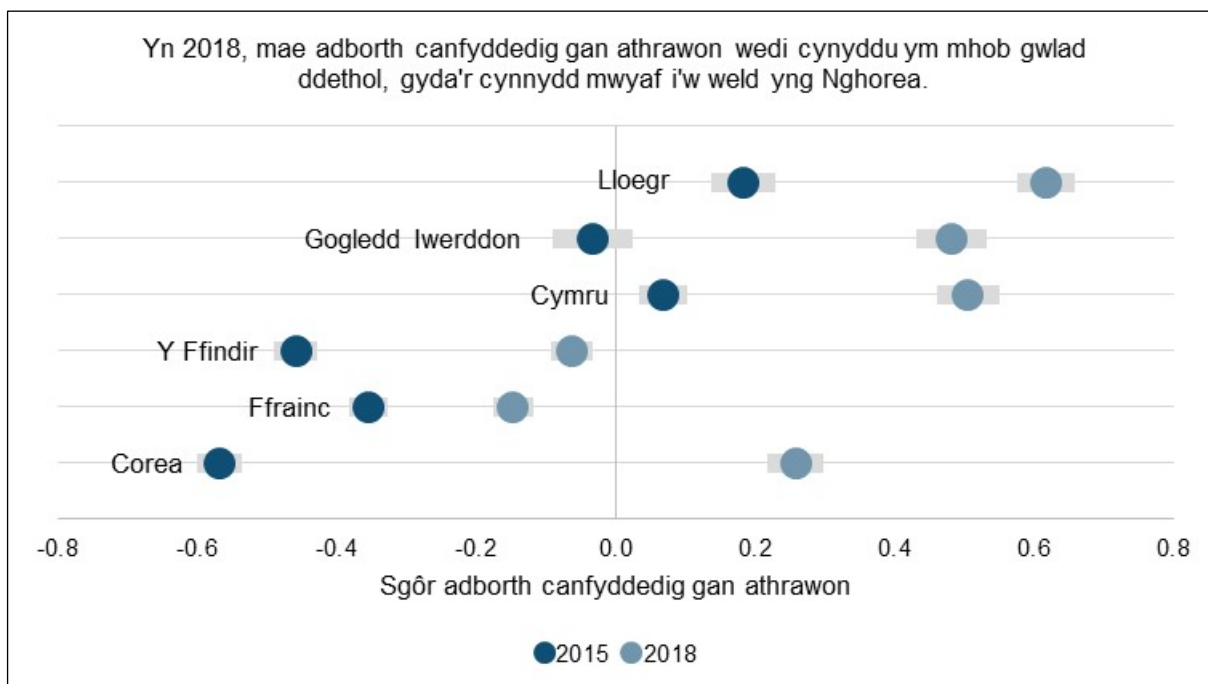
Cyfrannodd yr eitemau canlynol yn PISA 2018 at raddfa PISA o adborth canfyddedig gan athrawon:

- Pa mor aml yn ystod<gwersi iaith prawf> : Mae'r athro'n rhoi adborth i mi ar fy nghryfderau yn y pwnc hwn.
- Pa mor aml yn ystod<gwersi iaith prawf> : Mae'r athro'n dweud wrthyf ym mha feysydd y gallaf wella o hyd.
- Pa mor aml yn ystod<gwersi iaith prawf> : Mae'r athro'n dweud wrthyf sut y gallaf wella fy mherfformiad.

Er bod adborth gan athrawon yn chwarae rôl lai nag ymdeimlad o berthyn yn yr ysgol ar gyfer boddhad bywyd disgyblion yn y DU yn gyffredinol, hwn oedd y trydydd ffactor

mwyaf cysylltiedig o hyd â boddhad bywyd, ar ôl ymdeimlad o berthyn a chefnogaeth rhieni. Yn hynny o beth, mae'n bwysig ymchwilio i sut roedd adborth canfyddedig gan athrawon yn amrywio ar gyfer Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon rhwng 2015 a 2018 a sut roedd hyn yn cymharu â detholiad o wledydd yr OECD. Mewn cyferbyniad â dirywiad yn yr ymdeimlad canfyddedig o berthyn, nododd disgyblion yn y DU fwy o adborth gan athrawon rhwng 2015 a 2018 (gweler Ffigur 9). Roedd y cynnydd hwn yn amlwg ar draws yr holl wledydd a ddewiswyd, gyda Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon ar gyfartaledd yn nodi mwy o adborth gan athrawon na'r gwledydd cymhariaeth.

Ffigur 9: Newid yn adborth canfyddedig gan athrawon rhwng 2015 a 2018

Noder: Mae'r bariau llwyd yn cynrychioli cyfyngau hyder. Er mwyn gwneud graddfeydd yn gymaradwy ar draws cylchoedd, gwnaethom ailgyfrifo'r graddfeydd o'r ymatebion amrwd i'r cwestiynau sy'n ffurfio pob graddfa a'u hail-raddio i sgoriau Z ar gyfer cylchoedd 2015 a 2018 ar y cyd. Ar ôl cyflawni hyn, aethom ymlaen i gymharu'r cymedrau ar draws cylchoedd ar gyfer pob graddfa.

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

Goblygiadau

Mae'r canlyniadau hyn yn dangos pwysigrwydd diwylliant ysgol ar gyfer llesiant disgyblion. Yn fwy penodol, mae data o PISA 2018 yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn dangos bod ymdeimlad o berthyn yn yr ysgol a derbyn adborth cadarnhaol gan athrawon wedi bod yn gysylltiedig â gwell llesiant. Ond er i adborth gan athrawon gynyddu dros amser, bu cwmp arwyddocaol yn yr ymdeimlad o berthyn rhwng 2015 a 2018 ym mhob gwlad a ddewiswyd (ond heb fod yn arwyddocaol i Corea). Gallai dadansoddiadau pellach archwilio a yw adborth gan athrawon, o'i gymharu â holl wledydd eraill yr OECD, yn isel ar hyn o bryd ond yn cynyddu yng ngwledydd y DU. Er

bod adborth athrawon yn bwysig, roedd teimlo ymdeimlad o berthyn a ffurfio perthnasoedd personol yn gysylltiedig yn gryfach â llesiant pobl ifanc ac o'r herwydd, dylai fod yn ganolbwynt ymyriadau yn y dyfodol. Felly, mae'n hanfodol ystyried polisïau sy'n targedu ymdeimlad cynyddol disgyblion o berthyn yn yr ysgol a pherthnasoedd ysgol cadarnhaol rhwng disgyblion ond hefyd staff.

Wrth edrych ar Gymru, mae'r adroddiad Iach a Hapus (Estyn, 2019) yn cynnig y gellir cynyddu ymdeimlad disgyblion o berthyn trwy wrando ar farn disgyblion a gwneud iddynt deimlo bod eu lleisiau'n cael eu clywed. Yn hynny o beth, efallai mai gwrs bolisi bosibl yw bod y berthynas rhwng disgyblion a staff, ynghyd â pherthnasoedd cymheiriaid yn ffactorau hanfodol ar gyfer llesiant disgyblion - fel y nodwyd, mewn gwirionedd, gan ein dadansoddiad. Mae Estyn (2019) yn cynnig yn benodol y gall gweithredoedd bach fel cyfarch disgyblion wrth eu henw neu ddechrau'r diwrnod gyda sgysiau cadarnhaol gynyddu ymdeimlad hunan-ganfyddedig disgyblion o berthyn. Mae hyn yn atgyfnerthu'r farn nad yw addysgu llesiant trwy gyflwyno rhaglen benodol yn ddigonol oni bai bod pob aelod o gymuned ehangach yr ysgol wedi ymrwymo'n llwyr iddi ac yn atgyfnerthu'r integreiddio effeithiol, gan gyfiawnhau cynnydd mewn dulliau ysgol gyfan.

At hynny, fel rhan o ddull ysgol gyfan, gellid defnyddio rhaglenni mwy penodol i wella ymdeimlad disgyblion o berthyn yn yr ysgol ac felly llesiant fel rhan o ddiwylliant yr ysgol. Er enghraifft, yn Lloegr, sefydlwyd y peilotiaid Cymorth Cymheiriaid ar gyfer Iechyd Meddwl a Llesiant (2018-2019) er mwyn mynd i'r afael â dirywiad yn llesiant pobl ifanc trwy annog rhaglen cymorth cymheiriaid. Cadarnhaodd adroddiad diweddar gan Day et al. (2020) fod mecanweithiau cefnogi cymheiriaid yn cynyddu llesiant hunan-gofnodedig mentoriaid yn ogystal â mentoreion, fodd bynnag, nid oedd y canfyddiadau hyn yn trosi ar unwaith yn sgoriau uwch mewn mesurau llesiant dilysedig. Yn ddiweddar, mae HeadStart Kent hefyd wedi rhyddhau Pecyn Cymorth Mentora Cymheiriaid (Cyngor Sir Caint, 2016) er mwyn cefnogi rhaglenni addysgol sy'n targedu cydnerthedd a llesiant pobl ifanc. Yn hynny o beth, mae pwysigrwydd cefnogaeth cymheiriaid a mentora yn ystod y blynyddoedd diwethaf yn amlwg, ond mae angen mwy o ymchwil hirdymor i ymchwilio i effaith y rhaglenni hyn ar lesiant pobl ifanc. At hynny, mae'n bwysig bod unrhyw systemau cymorth cymheiriaid neu fentora yn cael eu gweithredu'n ofalus a'u monitro'n dda er mwyn sicrhau bod yr holl gefnogwyr / mentoriaid a chefnogeion / mentoreion yn ddiogel ac yn derbyn gofal da er mwyn osgoi unrhyw oblygiadau a allai fod yn negyddol.

7. Cefnogaeth emosiynol rhieni a llesiant

Pwysigrwydd cefnogaeth emosiynol rhieni

Dangosodd canfyddiadau o'r Astudiaeth Cynnydd mewn Llythrennedd Darllen Rhyngwladol (PIRLS) yng Ngogledd Iwerddon fod ymgysylltiad rhieni yn gynnar ac yn aml mewn gweithgareddau llythrennedd yn gysylltiedig â chyrhaeddiad uwch rhwng 9 a 10 oed (Wheater *et al.*, 2020). Mae'r canfyddiadau hyn yn dangos bod cyfranogiad a chefnogaeth rhieni o oedran ifanc yn ffactor pwysig yng nghyrhaeddiad plentyn. Mae'r dystiolaeth ar gyfer cefnogaeth rhieni a chyrhaeddiad yn llai eglur ar gyfer disgyblion oed uwchradd, yn rhannol oherwydd y nifer llai o astudiaethau a gwblhawyd gyda'r grŵp oedran hwn (Gorard & See, 2013).

Gan edrych y tu hwnt i gyrhaeddiad, gall cefnogaeth emosiynol rhieni hefyd gyfrannu at lesiant uwch mewn plant. Gwelwyd bod gan gefnogaeth rhieni ar ffurf gweithgareddau penwythnos a bwyta prydau bwyd gyda'i gilydd gysylltiadau cryf â llesiant plant (NatGen, 2013). Gall perthnasoedd â rhieni hefyd gyfryngu effaith digwyddiadau bywyd llawn straen ar bobl ifanc (McMahon, Creaven & Gallagher, 2020), a allai nodi bod cefnogaeth rhieni yn bwysig ar gyfer llesiant y tu hwnt i ddigwyddiadau bywyd. Fodd bynnag, roedd data o PISA 2018 yn awgrymu bod llai nag un o bob pum rhiant yn ymwneud â llywodraethu ysgolion neu wedi gwirfoddoli i gymryd rhan mewn gweithgareddau allgyrsiol yn ysgol eu plentyn (OECD, 2019b).

Yn seiliedig ar yr ymchwil bresennol, mae'n ymddangos bod gan gefnogaeth emosiynol rhieni y potensial i wella llesiant ac, i raddau, cyrhaeddiad. Mae'r dadansoddiad eilaidd hwn o ddata PISA 2015 a 2018 yn cynnig mewnwelediad i rôl cefnogaeth rhieni yn llesiant pobl ifanc 15 oed yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, yn enwedig wrth edrych ar rôl cefnogaeth rhieni ar gyfer llesiant o fewn is-grwpiau penodol, fel y rhai o gartrefi difreintiedig.

Roedd cefnogaeth emosiynol ganfyddedig rhieni yn dangos cydberthynas gadarnhaol â llesiant yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon

Cyfrannodd yr eitemau canlynol o PISA 2018 at raddfa cefnogaeth emosiynol rhieni PISA:

- Wrth feddwl am <y flwyddyn ddiwethaf yn yr ysgol>: Mae fy rhieni'n cefnogi fy ymdrechion a fy nghyraeddiadau yn yr ysgol.
- Wrth feddwl am <y flwyddyn ddiwethaf yn yr ysgol>: Mae fy rhieni'n fy nghefnogi pan fyddaf yn wynebu problemau yn yr ysgol.
- Wrth feddwl am <y flwyddyn ddiwethaf yn yr ysgol>: Mae fy rhieni'n fy annog i fod yn hyderus.

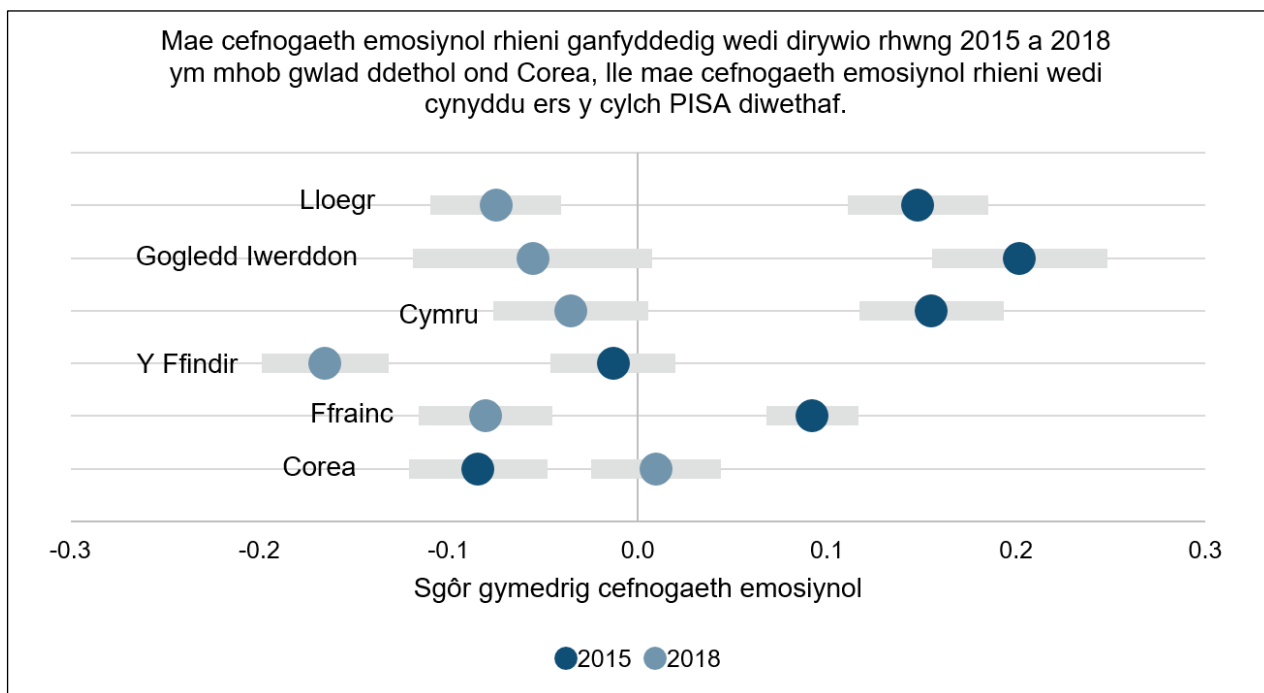
Yn 2018, canfuwyd mai cefnogaeth emosiynol gan rieni oedd yr ail raddfa bwysicaf yn gysylltiedig â llesiant i ddisgyblion yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, fel y'i mesurir gan y cwestiwn boddhad bywyd sengl. Roedd y gydberthynas rhwng cefnogaeth rhieni a boddhad bywyd rhwng .26 a .32 ar gyfer tair gwlad y DU (gweler Ffigur 6).

Gan ddefnyddio'r ffactor llesiant ehangach o ddata PISA 2018, mae'r berthynas rhwng cefnogaeth emosiynol rhieni ganfyddedig a llesiant yn ymddangos hyd yn oed yn bwysicach. Fel y dangosir yn Nhabl 1, roedd cefnogaeth emosiynol rhieni ganfyddedig yn dangos perthynas gymedrol i gryf â'r ffactor llesiant cyfansawdd. Yn ddiddorol, roedd y gydberthynas hon yn gymharol debyg ledled Lloegr (.45), Cymru (.48) a Gogledd Iwerddon (.46), ond hefyd wrth ei rhannu ar draws rhywedd neu ESCS, gan nodi bod yr agwedd hon ar fywyd person ifanc yn bwysig ar gyfer llesiant ehangach, waeth beth fo'u hamgylchiadau bywyd penodol.

Gostyngodd cefnogaeth emosiynol rhieni ganfyddedig ym mhob gwlad rhwng 2015 a 2018, ac eithrio Corea lle cynyddodd ychydig

Er gwaethaf ei bwysigrwydd ar gyfer boddhad bywyd a llesiant, mae cefnogaeth emosiynol rhieni ganfyddedig wedi gostwng yn arwyddocaol yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn ogystal ag yn Ffrainc a'r Ffindir rhwng 2015 a 2018. Yn ddiddorol, Corea oedd yr unig wlad yn ein detholiad a ddangosodd gefnogaeth emosiynol rhieni well a oedd yn ystadegol arwyddocaol rhwng 2015 a 2018 (gweler Ffigur 10). Gan fod cefnogaeth emosiynol rhieni ganfyddedig yn cydberthyn â boddhad bywyd a llesiant, gallai ymchwil bellach i'r gostyngiad hwn fod yn werthfawr wrth dynnu sylw at ffyrdd y gallwn wella llesiant pobl ifanc y DU.

Ffigur 10: Newid yng nghefnogaeth emosiynol rhieni canfyddedig rhwng 2015 a 2018

Noder: Mae'r bariâu llwyd yn cynrychioli cyfyngau hyder. Er mwyn gwneud graddfeydd yn gymaradwy ar draws cylchoedd, gwnaethom ailgyfrifo'r graddfeydd o'r ymatebion amrwd i'r cwestiynau sy'n ffurfio pob graddfa a'u hail-raddio i sgoriau Z ar gyfer cylchoedd 2015 a 2018 ar y cyd. Ar ôl cyflawni hyn, aethom ymlaen i gymharu'r cymedrau ar draws cylchoedd ar gyfer pob graddfa.

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

Fodd bynnag, mae'n bwysig cofio nad yw'r cwestiynau'n mesur cefnogaeth rhieni *absoliwt*, ond yn hytrach y gefnogaeth a *ganfyddir* gan y person ifanc. Felly, gallai'r patrwm hwn fod yn newid o ran agwedd neu emosiwn yn y person ifanc o ran teimlo bod angen mwy o gefnogaeth arno.

Roedd cefnogaeth emosiynol rhieni yn gysylltiedig â pherfformiad darllen gwell yng Ngogledd Iwerddon

Fel y trafodwyd yn y cyflwyniad, mae data o PISA 2018 yn awgrymu perthynas negyddol rhwng llesiant a chyrhaeddiad. Mae data ar gyfer Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon o PISA 2018 yn dangos, wrth edrych ar gefnogaeth rhieni yn fwy penodol, fod y berthynas rhwng cefnogaeth rhieni ganfyddedig a chyrhaeddiad ychydig yn fwy cymhleth. Nid oedd cysylltiad cryf rhwng cefnogaeth rhieni ganfyddedig â chyrhaeddiad yn gyffredinol, ond canfuwyd ei fod yn gysylltiedig â pherfformiad darllen gwell yng Ngogledd Iwerddon, gan ddangos cydberthynas gadarnhaol arwyddocaol rhwng cefnogaeth emosiynol rhieni a chyrhaeddiad darllen.

Cryfhaodd cefnogaeth emosiynol rhieni y berthynas rhwng ESCS a chyrhaeddiad ar gyfer disgyblion breintiedig mewn rhai gwledydd

Mae data o PISA 2018 yn awgrymu ymhellach berthynas gadarnhaol rhwng ESCS a chyrhaeddiad, gyda disgyblion o gefndiroedd economaidd-gymdeithasol uwch ar gyfartaledd yn perfformio'n well na'r rhai o aelwydydd difreintiedig. Yn hynny o beth, gwnaethom edrych a all agweddau penodol sy'n ymwneud â llesiant helpu i oresgyn y bwlch cyrhaeddiad hwnnw yn y disgyblion mwyaf difreintiedig. At y diben hwn, diffiniwyd disgyblion breintiedig fel y 67% uchaf yn yr ESCS tra roedd disgyblion difreintiedig yn 33% isaf yn yr ESCS, ym mhob gwlad.

Yn gyffredinol, ni chafodd y cysylltiad rhwng ESCS a chyrhaeddiad ei gymedroli gan wahanol agweddau ar lesiant, gan awgrymu nad oedd agweddau ychwanegol yn gysylltiedig â llesiant yn effeithio'n arwyddocaol ar y berthynas rhwng ESCS a chyrhaeddiad. Fodd bynnag, roedd rhai eithriadau, er enghraifft gyda Gogledd Iwerddon a Chymru yn dangos bod y berthynas gref rhwng ESCS a chyrhaeddiad gwyddoniaeth yn cael ei wella ymhellach gan gefnogaeth emosiynol rhieni (fel y dangosir yn Nhabl 2). Felly, cynyddodd cefnogaeth rhieni gyrhaeddiad y rhai ag ESCS uwch (sydd eisoes yn gysylltiedig â chyrhaeddiad uwch) mewn rhai gwledydd ac ar gyfer rhai pynciau, ond nid ar gyfer y rhai o gefndiroedd difreintiedig. Roedd hyn er gwaethaf y ffaith nad oedd cefnogaeth emosiynol rhieni ar ei phen ei hun yn ymwneud yn arwyddocaol â lefelau cyrhaeddiad cymedrig cyffredinol disgyblion. Gweler Atodiad C Tabl 1 i 3 am fanylion technegol am y model atchweliad ar gyfer y rhyngweithio rhwng llesiant, ESCS a chyrhaeddiad.

Tabl 2: Y berthynas rhwng cyrhaeddiad a chefnogaeth emosiynol rhieni ar gyfer disgyblion breintiedig

Mae cefnogaeth rhieni yn gwella cyrhaeddiad disgyblion difreintiedig:

-	Darllen	Mathemateg	Gwyddoniaeth
Lloegr	nac ydy	nac ydy	nac ydy
Gogledd Iwerddon	nac ydy	nac ydy	ydy
Cymru	ydy	ydy	ydy

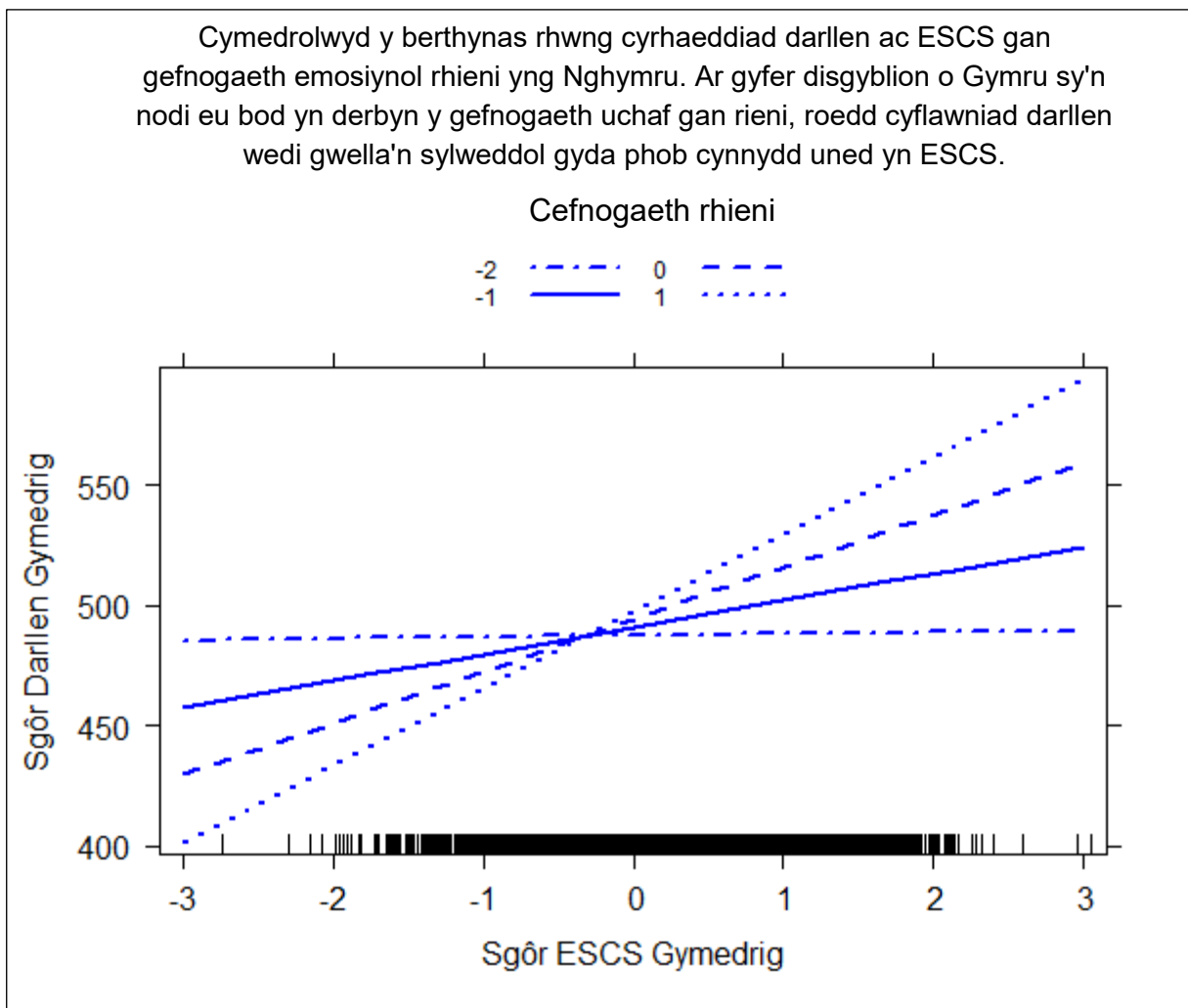
Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

Dangosodd canlyniadau ein dadansoddiad, i Gymru, fod y berthynas cyrhaeddiad ESCS wedi'i chryfhau gan gefnogaeth rhieni. Gwelwyd y canlyniad hwn yn gyson ar draws perfformiad darllen, mathemateg a gwyddoniaeth yng Nghymru, gan awgrymu bod cefnogaeth emosiynol rhieni yn chwarae rhan arwyddocaol mewn cartrefi breintiedig yng Nghymru ond nid mewn cartrefi difreintiedig. Ar gyfer Gogledd Iwerddon, gwelwyd y rhyngweithio rhwng cyrhaeddiad a chefnogaeth rhieni mewn disgyblion breintiedig ar

gyfer gwyddoniaeth yn unig. Yn hynny o beth, ar gyfer y pwnc gwyddoniaeth, dangosodd dwy allan o dair gwlad y DU fwy o gefnogaeth gan rieni a oedd yn gysylltiedig â pherfformiad gwyddoniaeth gwell mewn disgyblion breintiedig ond nid mewn disgyblion difreintiedig. Yn Lloegr, ni welwyd unrhyw ryngweithio o'r fath sy'n awgrymu nad oedd cefnogaeth rhieni, ar gyfer cyrhaeddiad darllen, mathemateg na gwyddoniaeth, wedi dylanwadu ar y berthynas rhwng ESCS a chyrrhaeddiad.

Mae'r graff isod (Ffigur 11) yn dangos y berthynas arwyddocaol rhwng ESCS a chefnogaeth rhieni ar gyfer cyrrhaeddiad darllen yng Nghymru; gellir gweld ar gyfer y disgyblion yng Nghymru sy'n nodi eu bod yn derbyn y gefnogaeth uchaf gan rieni (llinell goch), fod cyflawniad darllen wedi gwella'n arwyddocaol gyda phob cynnydd uned yn ESCS.

Ffigur 11: Mae cefnogaeth rhieni yn cymedroli'r berthynas rhwng ESCS a chyrrhaeddiad darllen yng Nghymru yn arwyddocaol

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

Byddai ymchwil bellach i'r berthynas gymhleth hon yn cael ei chynghori er mwyn egluro'r effeithiau rhyngweithiol hyn. Gwnaethom adrodd bod gan y ffactor llesiant ehangach

berthynas negyddol â chyrhaeddiad darllen - fodd bynnag, nid oedd cefnogaeth rhieni, sy'n cydberthyn yn arwyddocaol ac yn gadarnhaol â'r ffactor llesiant, yn dylanwadu ar gyrhaeddiad cyffredinol. Fodd bynnag, roedd gan gefnogaeth rhieni ganfyddedig berthynas gadarnhaol arwyddocaol â chyrhaeddiad ar y cyd ag ESCS yng Nghymru ac i raddau yng Ngogledd Iwerddon. Efallai y bydd methodoleg ansoddol yn gallu egluro'r effaith hon, er enghraifft trwy ofyn i rieni a phobl ifanc pa fathau o gefnogaeth y maent yn eu darparu neu a roddir iddynt.

Goblygiadau

Dylai cynyddu cefnogaeth rhieni fod yn ganolbwynt polisi er mwyn gwella llesiant

Mae canlyniadau'r dadansoddiad eilaidd hwn o ddata PISA yn dangos, er nad oedd cefnogaeth rhieni ganfyddedig bob amser wedi'i chysylltu'n glir â chyrhaeddiad gwell, serch hynny, roedd yn chwarae rhan hanfodol ar gyfer llesiant cyffredinol pobl ifanc 15 oed yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon. Er bod y gefnogaeth rhieni ganfyddedig, fel yr adroddwyd gan y disgyblion eu hunain, wedi lleihau yn ddiweddar, mae'n bwysig ymchwilio ymhellach o ran o dan ba amgylchiadau y gellir cynyddu cefnogaeth rhieni er mwyn cefnogi llesiant pobl ifanc. Yn ymarferol, mae hyn yn golygu dod o hyd i ffyrdd o gynyddu mewnbwn gan y ddau riant eu hunain, a chan ysgolion wrth gefnogi rhieni, yn unol â dull ysgol gyfan cynhwysol o lesiant.

Mae'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE, 2009) yn argymhell bod ysgolion yn helpu rhieni a gofawyr i ddatblygu eu sgiliau magu plant, gan gynnwys gwneud unrhyw hyfforddiant ac adnoddau yn hygyrch i bawb waeth beth fo'u hamgylchiadau. Gellir cynyddu cefnogaeth rhieni hefyd trwy helpu rhieni i ymgysylltu â dysgu eu plentyn. Mae Canolfan Plant a Theuluoedd Anna Freud yn awgrymu rhaglenni i rieni adeiladu cydnheredd eu plentyn, yn ogystal ag ysgolion yn cefnogi llesiant meddyliol rhieni, a all yn ei dro effeithio ar y plant. Mae ymchwil ar ymgysylltiad rhieni a chyrhaeddiad yn awgrymu bod angen hyfforddiant a strwythur gan ysgolion wrth geisio cynyddu ymgysylltiad a chefnogaeth rhieni, felly nid yw'n ddigon i annog rhieni i wneud mwy gartref (Estyn, 2018). Mewn gwirionedd, cyfeirir at ymgysylltiad rhieni yn addysg pobl ifanc fel un ffactor anfantais penodol a all effeithio ar gyrhaeddiad ac o'r herwydd mae'n rhan o ryngweithio ehangach rhwng cefnogaeth rhieni, cyrhaeddiad ac anfantais (Lessof *et al.*, 2019a).

Felly, yn yr un modd â chynyddu cefnogaeth rhieni mewn perthynas â llesiant, byddai'n ddoeth i ysgolion a llunwyr polisi ganolbwyntio ar raglenni strwythuredig iawn a rhoi cyfle i rieni gefnogi eu plentyn, y tu hwnt i'w cynghori i gefnogi gartref yn unig. Serch hynny, mae ymchwil yn dangos bod ymgysylltu a chefnogi yn y cartref, fel amser prydau bwyd teuluol, yn gwella llesiant (NatCen, 2013). Gall yr amseroedd hyn ddarparu cyfleoedd i

drafod ysgol, ffrindiau a llesiant cyffredinol, ac felly dylid eu hannog lle bo hynny'n bosibl ochr yn ochr â gweithredu ysgol mwy cyfeiriedig.

Yn ail, mae angen trafod sut y gellir cynyddu cefnogaeth emosiynol rhieni i'r disgyblion mwyaf difreintiedig yn benodol er mwyn iddynt deimlo'r budd ar lesiant a chyrhaeddiad. Yn aml, mae rhieni sy'n byw ar incwm isel yn profi lefelau straen uchel a phwysau amser uwch (About Families, 2012) neu mae ganddynt iechyd meddwl gwael eu hunain gan fod tlodi yn cynyddu'r risg o broblemau iechyd meddwl (Elliott, 2016). O ganlyniad, byddant felly yn ei chael yn anoddach cefnogi eu plant mewn ffordd gadarnhaol. Fel y trafodwyd wrth gyflwyno'r adroddiad hwn, yn aml nid oes gan deuluoedd o gefndiroedd difreintiedig adnoddau ariannol i gefnogi iechyd a llesiant eu plant (Currie *et al.*, 2012). Er bod llywodraethau cenedlaethol yn cynnig ystod o fecanweithiau cymorth i gynorthwyo addysg a llesiant y disgyblion mwyaf difreintiedig trwy ddarparu adnoddau ychwanegol (e.e. hawl i brydau ysgol am ddim yn Lloegr, neu'r Grant Datblygu Disgyblion yng Nghymru), mae data diweddar PISA 2018 serch hynny yn awgrymu ar gyfer Cymru, mae'r berthynas rhwng cyrhaeddiad darllen a chefnogaeth rhieni yn wahanol rhwng disgyblion o gartrefi incwm uchel ac incwm isel. Yn hynny o beth, bydd yn bwysig ystyried yn y dyfodol sut y gellir cefnogi llesiant a chefnogaeth rhieni mewn disgyblion difreintiedig ymhellach.

8. Ofn methu a llesiant

Mae'r OECD yn diffinio 'ofn methu' fel 'y duedd i osgoi camgymeriadau oherwydd gellir eu hystyried yn gywilyddus a gallent nodi diffyg gallu cynhenid ac efallai hyd yn oed ddyfodol ansicr (Atkinson, 1957 [2]; Conroy, Willow a Metzler, 2002 [3])' (2019, tudalen 188). Mae 'ofn methu' yn y cyd-destun hwn, felly, yn fesur o hunan-amheuaeth neu sensitifrwydd i fethiant. Gall lefelau ofn methu chwarae rhan bwysig yn llesiant cyffredinol pobl ifanc. Yn ddiddorol, ar gyfer mwyafrif gwledydd yr OECD, mae data PISA 2018 yn dangos bod disgyblion economaidd-gymdeithasol freintiedig wedi nodi mwy o hunanhyder yn eu galluoedd, ac felly llai o ofn methu, na'u cyfoedion difreintiedig. Ar ôl cyfrif am broffil economaidd-gymdeithasol disgyblion ac ysgolion, roedd mwy o ofn methu yn gysylltiedig â gwell perfformiad darllen ond boddhad bywyd is (OECD, 2019b). Mae hyn yn awgrymu y gallai graddfa gymedrol o ofn methu fod yn gysylltiedig â chwblhau tasgau academaidd yn fwy diwyd - fodd bynnag, mae'r cwestiwn pwysig yn codi ar ba bwynt y mae gormod o ofn methu yn arwain at ganlyniadau negyddol ar gyfer llesiant a chyrhaeddiad tymor hir.

Mae ofn methu yn gysylltiedig yn negyddol â llesiant yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon

Cyfrannodd yr eitemau canlynol o PISA 2018 at raddfa ofn methu PISA:

- Cytuno: Pan fyddaf yn methu, rwy'n poeni am yr hyn y mae eraill yn meddwl amdanaf i.
- Cytuno: Pan fyddaf yn methu, rwy'n poeni nad oes gen i ddigon o dalent.
- Cytuno: Pan fyddaf yn methu, mae hyn yn gwneud imi amau fy nghynlluniau ar gyfer y dyfodol.

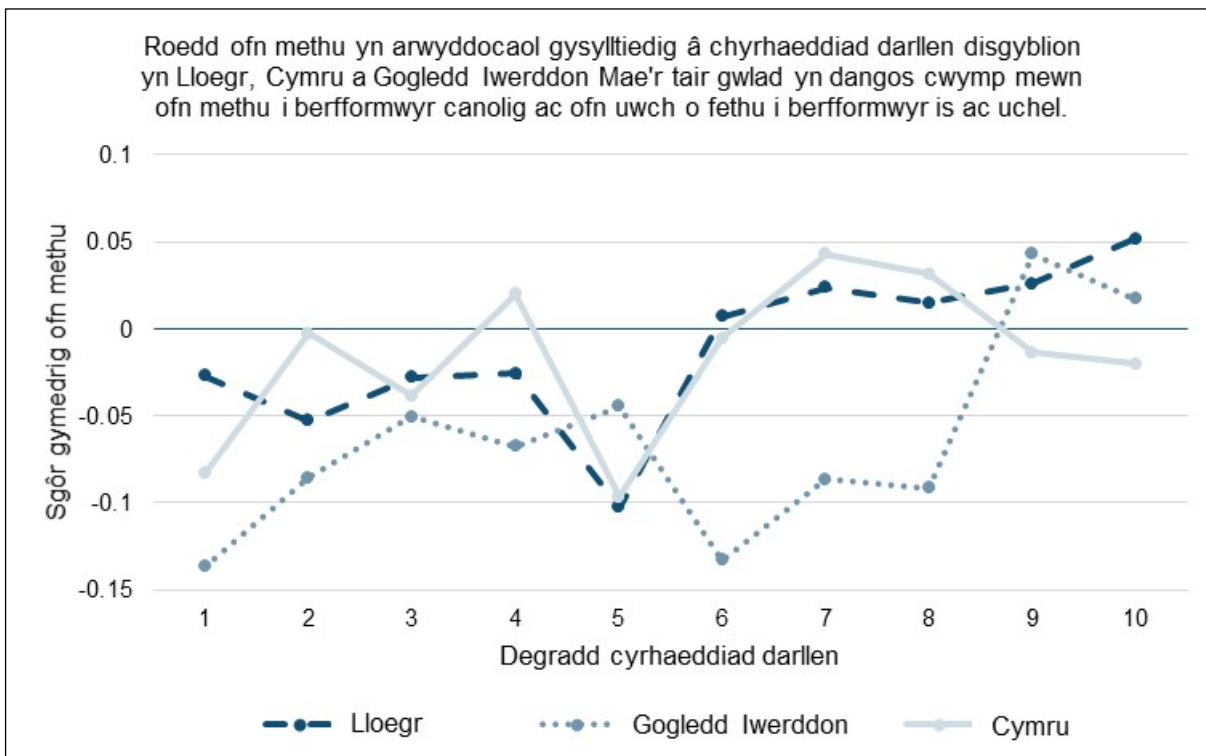
Yn unol â'r hyn sy'n hysbys o effeithiau negyddol ofn methu ar y cwestiwn sengl o foddhad bywyd o fwyafrif gwledydd yr OECD (OECD, 2019b), cadarnhaodd ein dadansoddiad fod y berthynas rhwng ofn methu a'r ffactor llesiant ehangach hefyd yn negyddol. Fel y dangosir yn Nhabl 1, ar gyfer pob un o dair gwlad y DU roedd cydberthynas wan i gymedrol o -.43 ar gyfer Lloegr, -.33 ar gyfer Gogledd Iwerddon a -.36 ar gyfer Cymru. Yn seiliedig ar y cwestiynau llesiant ehangach hyn o arolwg 2018, byddai hyn yn awgrymu bod llesiant (yn ogystal â boddhad bywyd) pobl ifanc yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn dioddef pan fyddant yn poeni am farn eraill ac am eu cynlluniau ar gyfer y dyfodol. Nid yw hyn yn syndod, yn enwedig wrth ystyried effaith a

phwysau cynyddol cyfryngau cymdeithasol, a all wneud i bobl ifanc deimlo eu bod wedi'u hamgylchynu gan bobl sy'n cyflawni mwy na hwy.

Mae ofn methu yn gysylltiedig â chyrhaeddiad darllen yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon

Er gwaethaf yr effeithiau negyddol y gall ofn methu eu cael ar lesiant, mae'r dadansoddiad presennol o ddata PISA 2018 yn awgrymu, i Gymru a Gogledd Iwerddon, fod lefel uchel o ofn methu wedi'i chysylltu'n arwyddocaol â sgoriau darllen uwch, ond nid oedd y berthynas gadarnhaol hon yn ystadegol arwyddocaol i Loegr. Yn unol â chanfyddiadau cyffredinol PISA 2018 (OECD, 2019b), gellir cadarnhau bod mwy o ofn methu yn gysylltiedig â pherfformiad darllen gwell ar gyfartaledd ar gyfer dwy allan o dair gwlad y DU yn y dadansoddiad hwn (gweler Ffigur 12). Bydd yn ddiddorol ymchwilio pam na chafodd ofn methu effaith arwyddocaol ar berfformiad darllen yn Lloegr, tra bod y perfformiad darllen yn gymharol debyg i Loegr a Gogledd Iwerddon (ond yn arwyddocaol uwch na Chymru; sgoriau cyrhaeddiad darllen ar gyfartaledd yn 2018: Lloegr: 505, NIR: 501, Cymru: 483). Yn ail, mae'n ddiddorol wrth edrych ar y berthynas hon ar draws y tair gwlad (Ffigur 12) ei bod yn ymddangos bod gostyngiad mewn ofn methu i gyflawnwyr canolig, tra bod perfformwyr is ac uchel yn tueddu i ddangos lefel uwch o ofn methu. Mae hyn yn codi'r cwestiwn i ba raddau y gallai ofn methu gefnogi cyrhaeddiad (o bosibl ymhlith perfformwyr uchel) - ond ar ba bwynt y gallai effeithio ar lesiant, neu yn wir cyrhaeddiad pobl ifanc, yn negyddol yn y tymor hir.

Ffigur 12: Y berthynas rhwng ofn methu a chyrrhaeddiad darllen yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn 2018

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

Gall ofn methu gynyddu cyrrhaeddiad darllen disgyblion ESCS isel yng Ngogledd Iwerddon

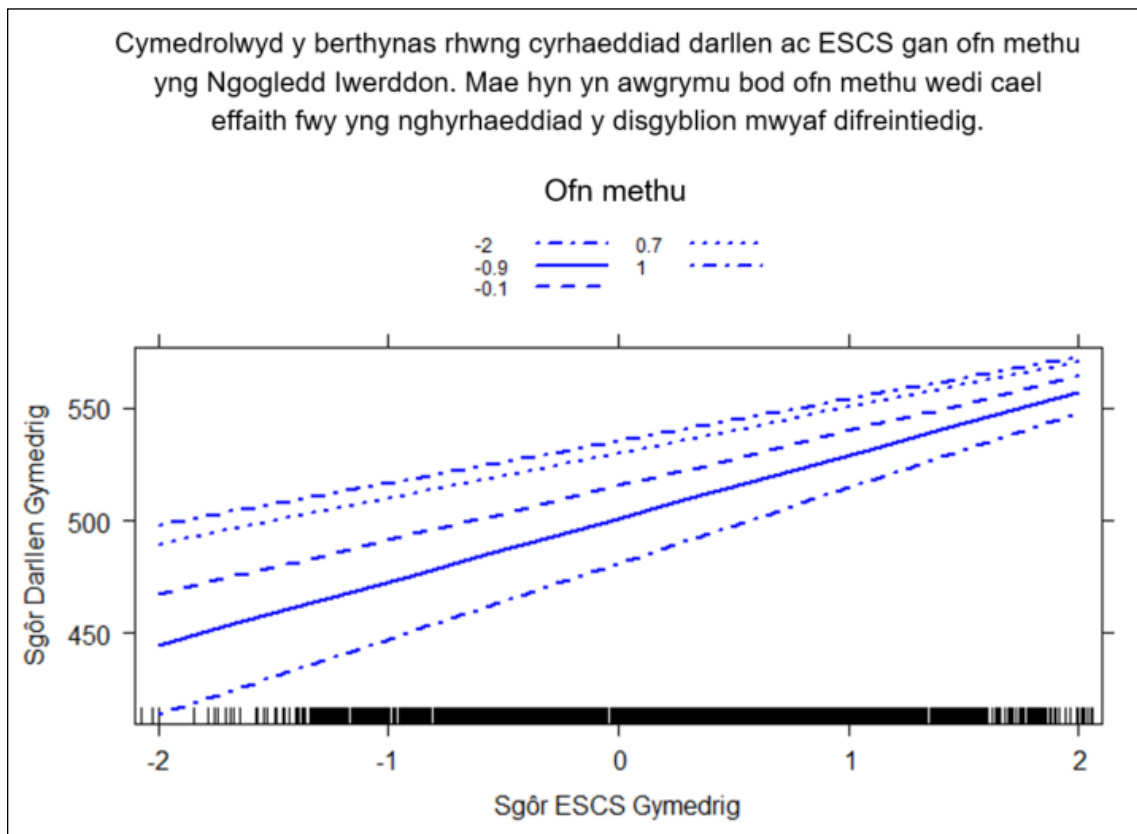
Awgrymodd adroddiad PISA 2018 (OECD, 2019b) fod cyrrhaeddiad uwch, ar gyfartaledd, yn gysylltiedig â graddau uwch o ofn methu, ond ar yr un pryd nododd disgyblion economaidd-gymdeithasol freintiedig raddau is o ofn methu na'u cyfoedion difreintiedig. Canfuom nad oedd y berthynas hon rhwng ofn methu, cyrrhaeddiad ac ESCS yn un syml yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon. O adroddiad PISA 2018 (OECD, 2019a), byddai rhywun yn disgwyl, ar gyfartaledd, bod disgyblion breintiedig yn dangos llai o ofn methu ac y gallai ofn methu felly fod yn gyfryngwr posib ar gyfer rhyngweithio rhwng yr ESCS a chyrrhaeddiad mewn disgyblion difreintiedig.

Gwelsom ei fod yn ymddangos bod y patrwm hwn yn ymddangos ar gyfer un o wledydd y DU yn unig: yng Ngogledd Iwerddon, roedd rhyngweithio negyddol rhwng ESCS ac ofn methu ar gyfer cyrrhaeddiad darllen. Mae hyn yn golygu efallai bod ofn methu yn gwella cyrrhaeddiad darllen, ond yn bennaf ar gyfer disgyblion difreintiedig. Mewn geiriau eraill, dangosodd y disgyblion mwyaf difreintiedig â'r ofn methu uchaf (llinell felen) berfformiad darllen gwell o'u cymharu â'r disgyblion difreintiedig hynny oedd â'r ofn methu isaf (llinell las). Ar gyfer y disgyblion breintiedig ar y llaw arall, cafodd ofn methu lawer llai o effaith

ar eu perfformiad darllen (gweler Ffigur 13 am y rhyngweithio rhwng ESCS, ofn methu a chyrhaeddiad darllen).

Er yn gyffredinol roedd ofn methu yn gysylltiedig â llesiant is, mae'n ymddangos bod y canfyddiadau hyn yn awgrymu y gall ofn methu (neu, efallai, mwy o bwyslais ar ddisgwyliadau a chymariaethau cymdeithasol rhwng disgyblion) helpu i sicrhau canlyniadau gwell mewn darllen mewn disgyblion ESCS isel. I'r disgyblion ESCS uchaf, ychydig o effaith a gafodd ofn methu ar ganlyniadau darllen. Gall hyn fod am nifer o resymau, er enghraifft gan fod cyrhaeddiad yn debygol o fod yn uwch oherwydd ffactorau eraill fel adnoddau ychwanegol neu gefnogaeth rhieni (ond gweler y berthynas gymhleth rhwng cefnogaeth rhieni, cyrhaeddiad ac ESCS, a oedd yn amrywio yn ôl gwlad a phwnc ym Mhennod 6). Yn gyffredinol, ar gyfer disgyblion breintiedig sy'n perfformio'n dda, efallai fod llai o 'le' ar gyfer effaith gadarnhaol ofn methu ar gyrhaeddiad, neu efallai y bydd gan ddisgyblion breintiedig 'lai i'w gollu' na'u cyfoedion difreintiedig. Fodd bynnag, gan fod yr holl gasgliadau hyn yn seiliedig ar amgylchiadau penodol iawn yn unig ar hyn o bryd (h.y. un wlad ac ar gyfer cyrhaeddiad darllen yn unig), mae angen ymchwilio ymhellach i hyn.

Ffigur 13: Mae ofn methu yn cymedroli'n arwyddocaol y berthynas rhwng ESCS a chyrhaeddiad darllen yng Ngogledd Iwerddon

Ffynhonnell: Cronfa ddata PISA 2018

Goblygiadau

Rhaid inni ddod o hyd i ffordd i sianelu ofn methu yn 'ysgogiad dros gyflawniad' mwy cadarnhaol, i weithredu fel ffactor amddiffynnol ar gyfer disgyblion ESCS isel

Yn unol â'r hyn a adroddir ar gyfer mwyafrif gwledydd yr OECD (2019), cadarnhaodd y dadansoddiad presennol, ar gyfer Cymru a Gogledd Iwerddon, fod mwy o ofn methu ar gyfartaledd yn gysylltiedig â chyrhaeddiad darllen uwch, ond ei fod yn cael effaith negyddol ar lesiant disgyblion. O ganlyniad, er budd pobl ifanc Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, rhaid inni ddod o hyd i ffordd i'w hamddiffyn rhag goblygiadau negyddol lefel uchel o ofn methu. Mae'n bosibl y gallai hyn gynnwys ystod o ddulliau i gynnig cefnogaeth yn amgylchedd yr ysgol yn ogystal â chefnogaeth rhieni, i leddfau ofnau pobl ifanc eu bod nhw'n methu o gymharu â'u cyfoedion, ac y gellir troi 'methu' yn brofiad cadarnhaol sy'n adeiladu cydnerthedd.

Dylem hefyd ystyried sut y gallwn sianelu effaith ofn methu ar gyrhaeddiad yn gadarnhaol er mwyn troi hyn yn 'ysgogiad dros gyrhaeddiad' cadarnhaol. Unwaith eto, gallai fod

amrywiaeth o ddulliau defnyddiol, ac fel un enghraifft, gellid o bosibl eu cyflawni trwy ddull cyfannol, trwy ysgolion yn cyfathrebu â rhieni i sicrhau bod cyflawniad academaidd yn cael ei ystyried yn flaenoriaeth ac yn cael ei annog ym mhob agwedd ar fywydau disgyblion. Gall hyn helpu cryfhau cymhelliant disgyblion, tra gallai lefel uwch o gefnogaeth helpu lleihau effeithiau negyddol ofn methu, trwy ei droi yn brofiad dysgu cadarnhaol. Mae hyn yn cysylltu â diwylliant ysgol a chefnogaeth rhieni (a drafodir ym Mhennod 5 a Phennod 6, yn y drefn honno). Fodd bynnag, nodwch fod y berthynas rhwng trallod seicolegol (a allai fod yn gysylltiedig â phrofi ofn methu) a chyrhaeddiad wedi bod yn gromliniol¹¹: roedd trallod seicolegol isel iawn ac uchel iawn yn gysylltiedig â chyrhaeddiad gwael ond roedd lefelau cymedrol o drallod seicolegol yn gysylltiedig â chyrhaeddiad gwell (Lessof *et al.*, 2019b).

Fodd bynnag, mae'n bwysig egluro maint yr ymchwil hon. Cynghorir ymchwil ansoddol bellach i ddarganfod gan ddisgyblion yn union beth oedden nhw'n ei deimlo wrth ymateb i eitemau yn y raddfa *ofn methu*¹², a'r hyn maen nhw'n meddwl fyddai'n eu helpu i sianelu hyn mewn ffordd gadarnhaol. Mae'n bosibl bod disgyblion â chefnidiroedd gwahanol (e.e.y rhai sy'n dod o wahanol gartrefi economaidd-gymdeithasol) neu yn ôl rhyw yn gofyn am wahanol strategaethau ar gyfer adeiladu eu cydnerthedd a goresgyn heriau er mwyn lleihau eu hofn methu. Yn hynny o beth, gallai fod yn fuddiol cyfweld disgyblion ESCS isel i ddarganfod a yw'r rhai sydd â chyrhaeddiad uwch yn cydnabod unrhyw effaith ofn methiant/ffactor cymharu cymdeithasol. Ar gyfer y canfyddiadau presennol o effaith ofn methu ar gyrhaeddiad, dylid nodi mai dim ond ar gyfer perfformiad darllen yng Ngogledd Iwerddon y canfuwyd yr effaith hon, felly byddai ymchwil ehangach yn caniatáu cyffredinolli canlyniadau i bynciau a gwledydd eraill. Yn olaf, dylid monitro unrhyw bolisiau ysgol neu rai ehangach sy'n anelu at bwysleisio'r ysgogiad am gyrhaeddiad yn agos i sicrhau eu bod yn cael yr effaith gadarnhaol a fwriadwyd; gallent leihau llesiant ymhellach fyth pe bai disgyblion yn eu dehongli fel pwysau ychwanegol.

¹¹ Mae perthynas gromliniol yn fath o berthynas rhwng dau newidyn lle wrth i un newidyn gynyddu, felly mae'r llall yn cynyddu hefyd, ond dim ond hyd at bwynt penodol, ac ar ôl hynny, wrth i un newidyn barhau i gynyddu, mae'r llall yn lleihau.

¹² Sylwch na ofynnwyd yn benodol i ddisgyblion yn PISA am eu "hofn methu" ond yn lle hynny roedd sawl eitem yn ffurfio'r raddfa Ofn Methu.

9. Casgliadau ac Argymhellion

Casgliadau

Mae'r duedd ar i lawr yn ddiweddar yn llesiant pobl ifanc yn peri pryder ac yn arbennig felly gydag ansicrwydd oherwydd y pandemig COVID-19 sydd wedi ychwanegu mwy fyth o straen ar fywydau pobl ifanc. O ganlyniad, dadansoddodd yr adroddiad hwn ysgogwyr posibl y dirywiad mewn boddhad bywyd a llesiant pobl ifanc, a sut y gallai hyn effeithio ar eu haddysg. Yma, rydym yn crynhoi canfyddiadau allweddol yr adroddiad hwn:

Boddhad bywyd yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn 2018

- Yn achos Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, roedd boddhad bywyd yn is ar gyfer disgyblion o gefndiroedd ESCS isel na'r rhai o gefndiroedd ESCS uchel.
- Yn 2018, cryfder perthnasoedd personol oedd y ffactor pwysicaf a oedd yn gysylltiedig â boddhad bywyd a llesiant canfyddedig disgyblion. Yn hynny o beth, roedd gan ymdeimlad o berthyn y gydberthynas uchaf â boddhad bywyd, gyda pherthnasoedd gyda rhieni ac athrawon yn dilyn yn agos.

Sut mae boddhad bywyd yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon a gwledydd cymhariaeth wedi newid rhwng 2015 a 2018, a tybed beth yw'r ysgogwyr posibl ar gyfer hyn?

- Wrth edrych ar Gymru, Lloegr a Gogledd Iwerddon, yn ogystal â'r gwledydd cymhariaeth sef y Ffindir, Ffrainc a Chorea, dangosodd pob gwlad ond Corea ostyngiad arwyddocaol mewn boddhad bywyd rhwng 2015 a 2018.
- Gostyngodd yr ymdeimlad o berthyn yr adroddwyd amdano yn yr ysgol ym mhob gwlad, ond i Loegr, Cymru a Gogledd Iwerddon, roedd yr ymatebion yn arbennig o negyddol. Roedd gan ddisgyblion yng Nghymru ddirywiad arbennig o fawr yn yr ymdeimlad canfyddedig o berthyn. Ymhlith y grŵp o wledydd cymhariaeth a ystyriwyd ar gyfer yr adroddiad hwn, nododd Corea y sgôr uchaf am ymdeimlad o berthyn yn 2015 a 2018.
- Mae cefnogaeth emosiynol rhieni ganfyddedig wedi lleihau yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon yn ogystal ag yn Ffrainc a'r Ffindir rhwng 2015 a 2018. Yn ddiddorol, Corea oedd yr unig wlad yn ein detholiad a ddangosodd well cefnogaeth emosiynol rieni rhwng 2015 a 2018.
- Adroddodd disgyblion yn Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon fwy o adborth gan athrawon rhwng 2015 a 2018. Roedd y cynnydd hwn yn amlwg ar draws yr holl wledydd a ddewiswyd, gyda Lloegr, Cymru a Gogledd Iwerddon ar gyfartaledd yn nodi mwy o adborth gan athrawon na'r gwledydd cymhariaeth.

- Yn hynny o beth, mae'r dystiolaeth hon yn awgrymu y gellid rhoi mwy o ffocws mewn ysgolion ar wella perthnasoedd personol a'r rhai gyda rhieni er mwyn cefnogi llesiant. Gallai llywodraethau archwilio sut y gall ysgolion ac eraill helpu i hyrwyddo'r perthnasoedd cadarnhaol hyn.

Beth yw'r berthynas rhwng boddhad bywyd a mesurau llesiant eraill?

- Awgrymodd dadansoddiad ffactor, o'r holl newidynnau llesiant a ddefnyddir yn PISA UK 2018, fod boddhad bywyd, iwdemonia ac emosiynau cadarnhaol gyda'i gilydd yn ffurfio ffactor cyfansawdd a oedd yn mesur llesiant mewn ystyr ehangach, gan gynnig mesurau canlyniad ehangach na'r eitem sengl boddhad bywyd ar ei phen ei hun a ddefnyddir yn gyffredin.
- Nododd ffactorau eraill a ddaeth i'r amlwg o'r dadansoddiad ffactor y ddau gryfder cymeriad: (a) ofn methu¹³, (b) cystadleugarwch ac (c) meistroli gwaith; a pherthnasoedd rhyngpersonol (ch) cefnogaeth rhieni ac (d) perthnasoedd ysgol.
- Roedd y ffactor llesiant ehangach yn cydberthyn yn gryf â'r ffactorau iwdemonia, boddhad bywyd ac emosiynau cadarnhaol.
- Roedd cydberthynas gadarnhaol hefyd rhwng y ffactor llesiant ehangach â meistroli gwaith, cefnogaeth rhieni a chefnogaeth gymdeithasol ysgolion, ond yn llai cryf â chystadleugarwch.
- Ofn methu oedd yr unig gydran a oedd â chydberthynas negyddol â'r ffactor llesiant ehangach.

Beth yw'r berthynas rhwng llesiant a chyrhaeddiad darllen, ac a all llesiant gymedroli'r berthynas rhwng cyrhaeddiad a statws economaidd-gymdeithasol (ESCS)?

- Nid oedd cysylltiad cryf rhwng mwy o gefnogaeth emosiynol rhieni ganfyddedig â chyrhaeddiad yn gyffredinol, ond canfuwyd ei fod yn gysylltiedig â pherfformiad darllen gwell yng Ngogledd Iwerddon (ond nid yng Nghymru na Lloegr).
- Mae disgyblion o gefndir mwy difreintiedig yn tueddu i fod â chyrhaeddiad is yn PISA.

¹³ Mae'r OECD yn diffinio 'ofn methu' fel 'y duedd i osgoi camgymeriadau oherwydd gellir eu hystyried yn gywilyddus a gallent nodi diffyg gallu cynhenid ac efallai hyd yn oed ddyfodol ansicr (Atkinson, 1957 [2]; Conroy, Willow a Metzler, 2002 [3])'(2019, tudalen 188). Mae 'ofn methu' yn y cyd-destun hwn, felly, yn fesur o hunan-amheuaeth neu sensitifrwydd i fethiant. Am ddisgrifiad manwl o 'ofn methu', gweler Pennod 7.

- Ar gyfer Cymru, roedd cefnogaeth emosiynol rhieni yn gysylltiedig â pherfformiad uwch mewn darllen, mathemateg a gwyddoniaeth i'r rheini o gefndiroedd breintiedig (sydd eisoes yn gysylltiedig â chyrhaeddiad uwch).
- Ar gyfer gwyddoniaeth, yng Nghymru a Gogledd Iwerddon, roedd mwy o gefnogaeth emosiynol rhieni yn gysylltiedig â pherfformiad gwell i ddisgyblion breintiedig.
- Ar gyfer Cymru a Gogledd Iwerddon, roedd lefel uchel o ofn methu yn gysylltiedig â sgoriau darllen uwch (ond nodwr canlyniadau posibl gan fod ofn methiant hefyd wedi'i gysylltu'n negyddol â llesiant, ac roedd gwell cyrhaeddiad yn gysylltiedig â boddhad bywyd is yn gyffredinol).
- Ar gyfer Gogledd Iwerddon, roedd ofn methu yn cyfryngu'r berthynas rhwng ESCS a chyrhaeddiad, gan awgrymu bod y disgyblion mwyaf difreintiedig ag ofn methu uwch yn dangos perfformiad darllen gwell (ond nodwr bod ofn methu hefyd yn gysylltiedig yn negyddol â llesiant, ac mae boddhad bywyd hefyd yn gysylltiedig ag ESCS).
- Yn Lloegr, nid oedd tystiolaeth bod llesiant yn effeithio ar y berthynas rhwng cyrhaeddiad darllen, gwyddoniaeth neu fathemateg ag ESCS.

Argymhellion polisi terfynol

Fel y gwelwyd trwy gydol yr adroddiad hwn, ymddengys bod llesiant pobl ifanc yn gysylltiedig yn anad dim â pherthnasoedd personol, yna rhai gyda rhieni, ac yn olaf rhai gydag athrawon. Nod y goblygiadau polisi mwyaf diweddar yw mynd i'r afael â newidiadau mewn llesiant trwy fynd i'r afael ag ymdeimlad canfyddedig disgyblion o berthyn yn yr ysgol a rhyngweithio cadarnhaol ag eraill yn yr ysgol, ond gartref hefyd. Yn aml, amlygir pwysigrwydd mabwysiadu dulliau ysgol gyfan er mwyn gwella llesiant pobl ifanc ac mae'n arfer cyffredin yn y DU, gyda'r llenyddiaeth yn darparu rhai enghreifftiau o Gymru yn ddiweddar. Yn dilyn cyhoeddi'r Adroddiad Cadernid Meddwl ar anghenion iechyd emosiynol a meddyliol plant a phobl ifanc yng Nghymru (Cynulliad Cenedlaethol Cymru, 2018), cyhoeddwyd canllawiau newydd ar dulliau ysgol gyfan o ymdrin ag iechyd a llesiant disgyblion yn ddiweddar, gan gynnwys y Rhaglen Gyda'n Gilydd ar gyfer Plant a Phobl Ifanc (Williams & Gething, 2020).

Yn hynny o beth, rydym wedi nodi rhai gwersi posib y gellid eu defnyddio ledled y DU. Yng Nghymru, mae dulliau ysgol gyfan cynhwysol yn fwy cyffredin mewn ysgolion cynradd nag ysgolion uwchradd, gyda dwy ran o dair o ysgolion cynradd ac un rhan o dair o ysgolion uwchradd o blaid mabwysiadu'r dulliau hynny fel sylfaen ar gyfer cefnogi iechyd a llesiant eu disgyblion (Estyn, 2019). Un rheswm pam mae'r gefnogaeth i bobl ifanc mewn ysgolion uwchradd yn anoddach nag i ddisgyblion iau yw efallai na fydd negeseuon a roddir i ddisgyblion bob amser yn adlewyrchu profiadau bob dydd gwirioneddol y bobl ifanc hyn. O ganlyniad, mae'r Rhaglen Gyda'n Gilydd ar gyfer Plant a Phobl Ifanc yn tynnu sylw at bwysigrwydd canolbwyntio ar lesiant dysgwyr, yn ogystal ag

ar lesiant y gymuned ysgol ehangach er mwyn darparu safiad unedig ar lesiant (Williams & Gething, 2020). Ar gyfer 2020-21, neilltuwyd £5m i ymestyn dulliau ysgol gyfan cynhwysol i gefnogi llesiant i bob ysgol yng Nghymru yn y cyfnod ôl-COVID-19, gyda ffocws ar feithrin mwy o ymdeimlad o berthyn a chymuned (Estyn, 2019).

Gan fod y rhain i gyd yn ddatblygiadau diweddar, bydd yn ddiddorol gweld sut mae'r ymgyrchoedd hynny'n effeithio ar lesiant pobl ifanc rhwng nawr a'r cylch PISA nesaf yn 2022, yn enwedig yng ngoleuni'r anawsterau presennol y mae pobl ifanc yn eu hwynebu o ganlyniad i'r pandemig COVID-19. Er nad yw canfyddiadau'r adroddiad presennol yn caniatáu inni ddod i gasgliadau am achosiaeth, sefydlwyd rhestr o argymhellion, yn seiliedig ar lenyddiaeth bresennol yn y maes hwn sydd wedi cefnogi rhai o'n canfyddiadau presennol:

Argymhellion polisi:

- Datblygu dulliau ysgol gyfan cynhwysol, lle mae cymuned ehangach yr ysgol wedi ymrwymo'n llwyr i wella llesiant disgyblion.
- Archwilio'r hyn y gall ysgolion ac eraill ei wneud i gefnogi perthnasoedd cadarnhaol gyda ffrindiau a theulu.
- Cynyddu ymdeimlad canfyddedig disgyblion o berthyn trwy sicrhau bod eu lleisiau'n cael eu clywed.
- Parhau i atgyfnerthu perthnasoedd cadarnhaol rhwng disgyblion a staff trwy annog adborth cadarnhaol gan athrawon, ond hefyd perthnasoedd cadarnhaol rhwng disgyblion.
- Gall rhaglenni fel cymorth cymheiriaid/mentora helpu i greu hinsawdd ysgol gadarnhaol ac felly gefnogi llesiant disgyblion, cyhyd â'u bod yn cael eu gweithredu'n ofalus a'u monitro'n dda.

10. Cyfeiriadau

About Families, 2012. *Parenting on a low income: topic report*. [pdf] Ar gael: <[parenting on a low income.pdf](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Anna Freud National Centre for Children and Families, 2020. *Parent/carer engagement*. [ar-lein] Ar gael: <[mentally healthy schools parent carer engagement](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Auld, E., Rappleye, J., and Morris, P., 2019. PISA for development: how the OECD and World Bank shaped education governance post-2015. *Comparative Education*, [e-gyfnodolyn] 55(2), pp.97-219. <https://doi.org/10.1080/03050068.2018.1538635>.

Borgonovi, F. and Pál, J., 2016. *A framework for the analysis of student well-being in the PISA 2015 study: being 15 in 2015*. *OECD Education Working Papers, No. 140*. [pdf] Ar gael: <[a framework for the analysis of student well-being in the PISA 2015 study](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Chanfreau, J., Lloyd, C., Byron, C., Roberts, C., Craig, R., De Feo, D. and McManus, S., 2013. *Predicting wellbeing*. [pdf] Ar gael: <[Predicting wellbeing](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Currie, C., Zanotti, C.F., Morgan, A., Currie, D.B., De Looze, M., Roberts, C., Samdal, O., Smith, O.R.F. and Barnekow, V., eds. 2012. *Social determinants of health and well-being among young people. Health behaviour in school-aged children (HBSC) study: international report from the 2009/2010 survey*. [pdf] Ar gael: <[social determinants of health and well being among young people.pdf](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Day, L., Campbell-Jack, D., and Bertolotto, E., 2020. *Evaluation of the peer support for mental health and wellbeing pilots. Research report*. [pdf] Ar gael: <[evaluation of the peer support for mental health and wellbeing pilots](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Department of Health and Social Care, 2015. *Department of health annual report and accounts 2014 to 2015*. [pdf] Ar gael: <[department of health annual report and accounts 2014 to 2015](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Department of Health and Social Care, and Department for Education, 2018. *Government response to the consultation on transforming children and young people's mental health provision: a green paper and next steps*. [pdf] Ar gael: <[government Response to the Consultation on Transforming Children and Young People's Mental Health Provision: a Green Paper and Next Steps](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Department for Education, 2019a. *State of the nation 2019: children and young people's wellbeing*. [pdf] Ar gael: <[state of the nation 2019: children and young people's wellbeing](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

- Department for Education, 2019b. *Character education framework*. [pdf] Ar gael: <[character education framework](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].
- Department for Education, 2020a. *Physical health and mental wellbeing (primary and secondary)*. [ar-lein] Ar gael: <[physical health and mental wellbeing](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].
- Department for Education, 2020b. *State of the nation 2020: children and young people's wellbeing*. [pdf] Ar gael: <[state of the nation 2020: children and young people's wellbeing](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].
- Department of Education, Northern Ireland, 2020a. iMatter programme. [ar-lein] Ar gael: <[iMatter programme](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].
- Department of Education, Northern Ireland, 2020b. Education restart – information and guidance for educational settings [ar-lein] Ar gael: <[education restart – information and guidance for educational settings](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].
- Department of Education, Northern Ireland, 2020c. Informing the development of an emotional health and wellbeing framework for children and young people in Northern Ireland [ar-lein] Ar gael: <[informing the development of an emotional health and wellbeing framework for children and young people in Northern Ireland](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].
- Diener, E., Inglehart R. and Tay, L., 2013. Theory and validity of life-satisfaction scales. *Social Indicators Research*, [e-gyfnodolyn] 112(3), pp.497-527. DOI [10.1007/s11205-012-0076-y](#)
- Elliott, I., 2016. Poverty and mental health: a review to inform the Joseph Rowntree Foundation's anti-poverty strategy. [pdf] Ar gael: <[poverty and mental health a review.pdf](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].
- Escarce, J. J., 2003. Socioeconomic status and the fates of adolescents. *Health Services Research* [e-gyfnodolyn] 38(5), pp.1229-1234. DOI [10.1111%2F1475-6773.00173](#)
- Estyn, 2018. *Cynnwys rhieni – cyfathrebu rhwng ysgolion a rhieni plant oedran ysgol (Cymru)* [ar-lein]. Ar gael: <[Cynnwys rhieni – cyfathrebu rhwng ysgolion a rhieni plant oedran ysgol](#)> [Cyrchwyd 20 Ionawr 2021].
- Estyn, 2019. *Iach a hapus – effaith yr ysgol ar iechyd a llesiant disgyblion* [pdf]. Ar gael: [Iach a hapus – effaith yr ysgol ar iechyd a llesiant disgyblion](#) [Cyrchwyd 20 Ionawr 2021].
- Federici, R. and Skaalvik, E., 2014. Students' perceptions of emotional and instrumental teacher support: relations with motivational and emotional responses. *International Education Studies*, [e-gyfnodolyn] 7(1), pp.21-36. DOI [10.5539/ies.v7n1p21](#).

Great Britain. Parliament. House of Lords. Research Briefing, 2020a. *Wellbeing as an indicator of national performance* [ar-lein]. Ar gael: <[wellbeing as an Indicator of National Performance](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Gorard, S. and See, B.H., 2013. *Do parental involvement interventions increase attainment? a review of the evidence*. [pdf]. Ar gael: <[do parental involvement interventions increase attainment.pdf](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Great Britain. Parliament. House of Lords. Research Briefing, 2020b. Wellbeing of future generations Bill [HL]: briefing for Lords stages. Research briefing. [ar-lein]. Ar gael:<[wellbeing of future generations Bill \[HL\]: briefing for Lords stages](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Kent County Council, 2016. *Peer mentoring toolkit* [pdf] Ar gael: <[peer mentoring toolkit](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Kessler, R. C., Chiu, W. T., Demler, O. and Walters, E. E., 2005. Prevalence, severity, and comorbidity of 12-month DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Archives of General Psychiatry*. [e-gyfnodolyn] 62(6), pp.617-627. DOI [10.1001/archpsyc.62.6.617](#)

Lavis, P., 2016. *Why relationships are so important for children and young people*. [ar-lein]. Ar gael: <[why relationships are so important for children and young people](#)> [Cyrchwyd 12 Ionawr 2021].

Lee, J., 2012. The effects of the teacher–student relationship and academic press on student engagement and academic performance. *International Journal of Educational Research*, [e-gyfnodolyn] 53, pp.330-340. DOI [10.1016/J.IJER.2012.04.006](#).

Lessof, C., Ross, A. and Brind, R., 2019a. *Multiple disadvantage and KS4 attainment: evidence from LSYPE2*. [pdf] Ar gael: <[Multiple disadvantage and KS4 attainment: evidence from LSYPE2](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Lessof, C., Ross, A., Brind, R., Harding, C., Bell, E. and Kyriakopoulos, G., 2019b. *Understanding KS4 attainment and progress: evidence from LSYPE2*. [pdf] Ar gael: <[Understanding KS4 attainment and progress: evidence from LSYPE2](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

McMahon, G., Creaven, A. M. and Gallagher, S., 2020. Stressful life events and adolescent well-being: the role of parent and peer relationships. *Stress and Health*, [e-gyfnodolyn] 36(3). DOI [10.1002/smi.2923](#).

Cynulliad Cenedlaethol Cymru, 2018. *Cadernid meddwl. Adroddiad ar y newid mawr sydd ei angen o ran cefnogaeth ym maes iechyd emosiynol ac iechyd meddwl plant a phobl ifanc yn gNghymru*. [pdf] Ar gael: <[Cadernid meddwl](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

National Institute for Health and Care Excellence, 2009. *Social and emotional wellbeing in secondary education, public health guideline (PH20)*. [arlein] Ar gael: <[Social and emotional wellbeing in secondary education, public health guideline \(PH20\)](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

NHS Digital, 2020. *Mental health of children and young people in England, 2020: wave 1 follow up to the 2017 survey*. [arlein] Ar gael: <[Mental health of children and young people in England, 2020: Wave 1 follow up to the 2017 survey](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Office for National Statistics, 2018. *Personal well-being user guidance*. [arlein] Ar gael: <[Personal well-being user guidance](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Office for National Statistics, 2020. *Young people's well-being in the UK: 2020*. [pdf] Ar gael: <[Young people's well-being in the UK: 2020](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Ottová-Jordan, V., Smith, O,R, F., Augustine, L., Gobina, I., Rathmann, K., Torsheim, T., Mazur, J., Välimaa, R., Cavallo, F., Klanscek, H., Vollebergh, W., Meilstrup, C., Richter, M., Moor, I. and Ravens-Sieberer, U., 2015. Trends in health complaints from 2002 to 2010 in 34 countries and their association with health behaviours and social context factors at individual and macro-level. *European Journal of Public Health*, [e-gyfnodolyn] 25(2), pp.83-89. [DOI 10.1093/eurpub/ckv033](#).

Public Health England, 2014. *The link between pupil health and wellbeing and attainment: a briefing for head teachers, governors and staff in education settings*. [pdf] Ar gael: <[The link between pupil health and wellbeing and attainment: a briefing for head teachers, governors and staff in education settings](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Sizmur, J., Ager, R., Bradshaw, J., Classick, R., Galvis, M., Packer, J., Thomas D. and Wheeler R., 2019a. *Achievement of 15-year-old pupils in Northern Ireland: PISA 2018 national report*. [pdf] Ar gael: <[Achievement of 15-year-old pupils in Northern Ireland: PISA 2018 national report](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Sizmur, J., Ager, R., Bradshaw, J., Classick, R., Galvis, M., Packer, J., Thomas D. and Wheeler R., 2019b. *Achievement of 15-year-olds in England: PISA 2018 results*. [pdf] Ar gael: <[Achievement of 15-year-olds in England: PISA 2018 results](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Sizmur, J., Ager, R., Bradshaw, J., Classick, R., Galvis, M., Packer, J., Thomas D. a Wheeler R., 2019c. *Cyflawniad disgyblion 15 mlwydd oed: PISA adroddiad cenedlaethol 2018* [pdf] Ar gael: <[Cyflawniad disgyblion 15 mlwydd oed: PISA adroddiad cenedlaethol 2018](#)> [Cyrchwyd 20 Ionawr 2021].

Stevens, J. and Bratsa, Y., 2019. *National youth social action survey: wave 6. technical report*. [pdf] Ar gael: <[National youth social action survey: wave 6. technical report](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

The Children's Society, 2020a. *The good childhood report 2020*. [pdf] Ar gael: <[The good childhood report 2020](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

The Children's Society, 2020b. *Good childhood index*. Ar gael: <[Good childhood index](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

The Organisation for Economic Co-operation and Development (2017). *PISA 2015 results (volume III): Students' well-being*. Ar gael: [DOI 10.1787/9789264273856-en](#) [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

The Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019a. *PISA 2018 results (volume II): where all students can succeed*. [arlein] Ar gael: <[PISA 2018 results \(volume II\): where all students can succeed](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

The Organisation for Economic Co-operation and Development, (2019b). *PISA 2018 results (volume III): what school life means for students*. [arlein] Ar gael: <[PISA 2018 results \(volume III\): what school life means for students](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Wheater, R., Galvis, M. and Buzinin, R., 2020. *PIRLS 2016 further analysis: parents' engagement in their children's learning in Northern Ireland*. [pdf] Ar gael: <[PIRLS 2016 further analysis: Parents' engagement in their children's learning in Northern Ireland](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Williams, K. and Gething, V., 2020. *Written statement: consultation on framework guidance on embedding a whole-school approach to mental health and emotional well-being*. [arlein] Ar gael: <[Consultation on framework guidance on embedding a whole-school approach to mental health and emotional well-being](#)> [Cyrchwyd 7 Ionawr 2021].

Williams, K. and Gething, V., 2020. *Datganiad ysgrifenedig: ymgynghori ar ganllawiau fframwaith ar wreiddio dull gweithredu ar lefel ysgol gyfan mewn perthynas â iechyd meddwl a lles emosiynol*. [ar-lein] Ar gael: <[Datganiad ysgrifenedig: Ymgynghori ar ganllawiau fframwaith ar wreiddio dull gweithredu ar lefel ysgol gyfan mewn perthynas â iechyd meddwl a lles emosiynol](#)> [Cyrchwyd 20 Ionawr 2021].

Atodiad A Newidynnau llesiant a ailadroddwyd

Atodiad A Tabl 1. Rhestr o newidynnau a ailadroddwyd rhwng 2015 a 2018 wedi'u cynnwys yn y dadansoddiad

Newidyn	Disgrifiad
AUTICT*	Ymreolaeth ganfyddedig yn gysylltiedig â defnyddio TGCh (WLE)
COMPICT*	Cymhwysedd TGCh Canfyddedig Disgyblion (WLE)
CULTPOSS	Eiddo diwylliannol gartref (WLE)
CURSUPP	Cefnogaeth gyfredol rhieni ar gyfer dysgu gartref (WLE)
EMOSUPP	Cefnogaeth emosiynol rhieni
EMOSUPS	Cefnogaeth emosiynol rhieni canfyddedig gan y disgybl (WLE)
ENTUSE *	Defnydd o TGCh y tu allan i'r ysgol (hamdden) (WLE)
ESCS	Mynegai o statws economaidd, cymdeithasol a diwylliannol
HEDRES	Adnoddau addysgol gartref (WLE)
HOMEPOS	Eiddo cartref (WLE)
HOMESCH*	Defnydd o TGCh y tu allan i'r ysgol (ar gyfer gweithgareddau gwaith ysgol) (WLE)
ICTHOME*	Mynegai TGCh ar gael Gartref (Swm)
ICTRES*	Adnoddau TGCh (WLE)
ICTSCH*	Mynegai TGCh ar gael Gartref (Swm)
INTICT*	Diddordeb TGCh Disgyblion (WLE)
PERFEED	Adborth canfyddedig (WLE)
PQSCHOOL	Ansawdd ysgol canfyddedig rhieni (WLE)
PRESUPP	Cefnogaeth flaenorol rhieni ar gyfer dysgu gartref (WLE)
USESCH	Defnyddio TGCh yn yr ysgol yn gyffredinol (WLE)
WEALTH	Cyfoeth teuluol (WLE)
SOIAICT	TGCh fel pwnc mewn rhyngweithio cymdeithasol (WLE)
BSMJ	Statws galwedigaethol disgwylidig disgyblion (SEI)

BELONG	Llesiant goddrychol: Ymdeimlad o berthyn i'r Ysgol (WLE)
--------	--

* Noder: Ni chwblhawyd yr holiadur TGCh gan bob ysgol ym mhob gwlad ac yn y ddwy flynedd. Felly ni chynhwyswyd cymhariaeth o newid rhwng 2015 a 2018 yn y cwestiynau TGCh yn yr adroddiad presennol.

Atodiad A Tabl 2. Rhestr o gwestiynau a gynhwyswyd yn y dadansoddiad ar gyfer y newidynnau llesiant ailadroddus yn 2015 a 2018

Eitem	Disgrifiad	HOMEPOS	CULTPOSS	HEDRES	WEALTH
ST011Q01TA	Desg i astudio wrthi	X	-	X	-
ST011Q02TA	Eich ystafell eich hun	X	-		X
ST011Q03TA	Lle distaw i astudio	X	-	X	-
ST011Q04TA	Cyfrifiadur y gallwch ei ddefnyddio i wneud gwaith ysgol	X	-	X	-
ST011Q05TA	Meddalwedd addysgol	X	-	X	-
ST011Q06TA	Cysylltiad â'r rhynggrwyd	X	-	-	X
ST011Q07TA	Llenyddiaeth glasurol (e.e. Shakespeare)	X	X	-	-
ST011Q07TA	Llyfrau barddoniaeth	X	X	-	-
ST011Q07TA	Gwaith celf (e.e. peintiadau)	X	X	-	-
ST011Q07TA	Llyfrau i helpu â'ch gwaith ysgol	X	-	X	-
ST011Q07TA	Cyfeirlyfrau technegol	X	-	X	-
ST011Q07TA	Geiriadur	X	-	X	-
ST011Q07TA	Llyfrau am gelf, cerddoriaeth neu ddylunio	X	X	-	-
ST011Q07TA	<Eitem cyfoeth gwlad-benodol 1>	X	-	-	X
ST011Q07TA	<Eitem cyfoeth gwlad-benodol 2>	X	-	-	X

Eitem	Disgrifiad	HOMEPOS	CULTPOSS	HEDRES	WEALTH
ST011Q07TA	<Eitem cyfoeth gwlad-benodol 3>	X	-	-	X
ST012Q01TA	Setiau teledu	X	-	-	X
ST012Q01TA	Ceir	X	-	-	X
ST012Q01TA	Ystafelloedd ymolchi (gyda bath neu gawod)	X	-	-	X
ST012Q01TA	Ffonau symudol sy'n gallu cysylltu â'r rhyngwrwyd (e.e. ffonau clyfar)	X	-	-	X
ST012Q06N A	Cyfrifiaduron (cyfrifiadur bwrdd gwaith, at cludadwy gliniadur, or nodiadur)	X	-	-	X
ST012Q06N A	Cyfrifiaduron tabled (e.e. iPad, Samsung Galaxy, BlackBerry PlayBook)	X	-	-	X
ST012Q08N A	Darllenwyr e-lyfrau (e.e. Kindle, Kobo, Nook)	X	-	-	X
ST012Q09N A	Offerynnau cerdd (e.e. gitâr, piano)	X	X	-	-
ST013Q01TA	Faint o lyfrau sydd yn eich cartref?	X	-	-	-

Eitem	Disgrifiad	EMOSUPS	PERFEED	BELONG
ST123Q02NA	Mae fy rhieni'n cefnogi fy ymdrechion a fy nghyraeddiadau addysgol.	X	-	-
ST123Q03NA	Mae fy rhieni'n fy nghefnogi pan fyddaf yn wynebu problemau yn yr ysgol.	X	-	-

Eitem	Disgrifiad	EMOSUPS	PERFEED	BELONG
ST123Q04NA	Mae fy rhieni'n fy annog i fod yn hyderus.	X	-	-
ST104Q02NA	Mae'r athro yn rhoi adborth i mi am fy nghryfderau yn y pwnc hwn.	-	X	-
ST104Q03NA	Mae'r athro yn dweud wrthyf ym mha feysydd y gallaf wella o hyd.	-	X	-
ST104Q04NA	Mae'r athro yn dweud wrthyf sut gallaf wella fy mherfformiad.	-	X	-
ST034Q01TA	Rydw i'n teimlo fy mod i'n cael fy ngadael allan o bethau yn yr ysgol.	-	-	X
ST034Q02TA	Rydw i'n gwneud ffrindiau'n hawdd yn yr ysgol.	-	-	X
ST034Q03TA	Rydw i'n teimlo fel fy mod i'n perthyn yn yr ysgol.	-	-	X
ST034Q04TA	Rydw i'n teimlo'n lletchwith ac yn y lle anghywir yn yr ysgol.	-	-	X
T034Q05TA	Mae'n ymddangos bod disgyblion eraill yn fy hoffi.	-	-	X
ST034Q06TA	Rydw i'n teimlo'n unig yn yr ysgol.	-	-	X

Appendix B Dadansoddiad Ffactor Archwiliadol

Atodiad B Tabl 1. Rhestr o'r holl newidynnau a gynhwyswyd i ddechrau yn y Dadansoddiad Ffactor Archwiliadol, yn dangos pwysigrwydd cymharol pob eitem a gorgyffwrdd.

Eitem	Llesiant		Cryfder cymeriad				Sefydlu perthnasoedd rhyngpersonol			Graddfeydd PISA
	Boddhad bywyd/iwdemonia	Emosiynau cadarnhaol	Cystadleugar -wch / uchelgeisiol	Ofn methu / emosiynau negyddol	Agwedd gadarnhao -l tuag at yr ysgol	Meistroli gwaith / meistnod	Perthyn/cael eich bwlio	Cymorth emosiynol gan rieni	Yr amgylchedd a pherthnasoedd	
	F3	F5	F1	F2	F9	F4	F6	F7	F8	
ST185 Q2	0.94	-0.05	0.02	0.06	0.06	0.02	-0.02	-0.09	0.02	EUDMO
ST185 Q3	0.91	-0.05	0.00	0.05	0.06	0.04	-0.02	-0.06	0.02	EUDMO
ST185 Q1	0.81	-0.02	0.00	0.01	0.02	0.09	-0.08	-0.05	0.00	EUDMO
ST186 Q9	0.41	0.74	-0.07	0.00	-0.02	0.02	0.03	0.05	-0.06	SWBP
ST186 Q7	0.43	0.71	-0.06	0.02	-0.02	0.02	0.02	0.06	-0.04	SWBP
ST186 Q3	0.35	0.57	0.05	-0.02	0.01	0.02	-0.01	0.02	-0.02	
ST186 Q1	0.42	0.55	-0.06	-0.06	-0.09	-0.04	-0.03	0.07	0.07	SWBP
ST181 Q3	-0.02	-0.02	0.68	-0.03	-0.07	0.31	-0.08	0.08	-0.07	COMPETE
ST181 Q2	0.00	-0.05	0.62	-0.04	-0.07	0.31	-0.02	0.02	-0.07	COMPETE

Cytuno: Rwyf wedi darganfod ystyr boddhaol mewn bywyd.
Cytuno: Mae gen i synnwyr clir o'r hyn sy'n rhoi ystyr i fy mywyd
Cytuno: Mae ystyr neu ddiben clir i fy mywyd.
Gan feddwl amdanoch chi eich hun a sut rydych fel arfer yn teimlo, pa mor aml ydych chi'n teimlo fel y disgrifir isod? Siriol
Gan feddwl amdanoch chi eich hun a sut rydych fel arfer yn teimlo, pa mor aml ydych chi'n teimlo fel y disgrifir isod? Llawen
Gan feddwl amdanoch chi eich hun a sut rydych fel arfer yn teimlo, pa mor aml ydych chi'n teimlo fel y disgrifir isod? Bywiog
Gan feddwl amdanoch chi eich hun a sut rydych fel arfer yn teimlo, pa mor aml ydych chi'n teimlo fel y disgrifir isod? Hapus
Cytuno: Rwy'n gweithio'n galetach pan rwy' mewn cystadleuaeth â phobl eraill.
Cytuno: Mae'n bwysig i mi berfformio'n well na phobl eraill ar dasg

ST181 Q1	0.02	-0.01	0.60	-0.21	-0.02	0.21	-0.05	0.03	-0.01	COMPETE	<p>Cytuno: Rwy'n mwynhau bod mewn sefyllfaoedd lle rwy'n cystadlu ag eraill.</p> <p>Cytuno: Pan fyddaf yn methu, rwy'n poeni nad oes gen i ddigon o dalent.</p> <p>Cytuno: Pan fyddaf yn methu, mae'n gwneud i mi amau fy nghynlluniau ar gyfer y dyfodol.</p> <p>Cytuno: Pan fyddaf yn methu, rwy'n poeni am yr hyn y mae eraill yn meddwl amdanaf i.</p> <p>Gan feddwl amdanoch chi eich hun a sut rydych fel arfer yn teimlo, pa mor aml ydych chi'n teimlo fel y disgrifir isod? Pryderus</p> <p>Gan feddwl amdanoch chi eich hun a sut rydych fel arfer yn teimlo, pa mor aml ydych chi'n teimlo fel y disgrifir isod? Ofnus</p> <p>Gan feddwl amdanoch chi eich hun a sut rydych fel arfer yn teimlo, pa mor aml ydych chi'n teimlo fel y disgrifir isod? Trist</p> <p>Gan feddwl am eich ysgol: Bydd gweithio'n galed yn yr ysgol yn fy helpu i gael swydd dda.</p> <p>Gan feddwl am eich ysgol: Mae gweithio'n galed yn yr ysgol yn bwysig.</p> <p>Gan feddwl am eich ysgol: Bydd gweithio'n galed yn yr ysgol yn fy helpu i fynd i brifysgol dda.</p> <p>Pa mor wir i chi: Fy nod yw meistrolï'n llwyr popeth yr ydym yn dysgu amdano yn y dosbarth.</p> <p>Pa mor wir i chi: Fy nod yw deall cynnwys fy nosbarthiadau mor drylwyr â phosibl.</p>
ST183 Q2	0.06	0.01	0.25	0.92	-0.06	-0.03	-0.01	0.02	-0.03	GFOFAIL	
ST183 Q3	0.02	0.03	0.17	0.80	-0.05	-0.02	-0.04	0.02	-0.08	GFOFAIL	
ST183 Q1	0.06	-0.01	0.26	0.75	-0.04	0.00	0.07	0.04	-0.02	GFOFAIL	
ST186 Q6	-0.12	0.05	-0.09	0.66	0.17	0.08	0.06	0.04	0.00		
ST186 Q2	0.00	0.11	-0.08	0.55	0.18	0.03	0.11	-0.01	0.02		
ST186 Q8	-0.31	-0.07	-0.08	0.54	0.27	0.07	0.07	0.03	-0.01		
ST036 Q1	-0.01	-0.01	-0.01	-0.02	0.83	-0.40	-0.09	0.00	-0.03	ATTLNACT	
ST036 Q3	0.00	0.01	0.03	-0.06	0.77	-0.44	-0.01	-0.01	-0.02	ATTLNACT	
ST036 Q2	0.06	0.00	-0.05	-0.01	0.76	-0.42	0.01	-0.02	0.02	ATTLNACT	
ST208 Q2	0.00	0.03	-0.24	0.00	-0.04	0.84	0.00	-0.07	-0.02	MASTGOAL	
ST208 Q3	-0.04	0.04	-0.29	0.04	-0.04	0.82	-0.04	-0.02	-0.01	MASTGOAL	

ST208												
Q1	-0.01	0.03	-0.25	0.01	-0.04	0.81	0.02	-0.02	0.03	MASTGOAL	Pa mor wir i chi: Fy nod yw dysgu cymaint â phosibl.	
ST182												
Q1	0.12	-0.18	0.01	0.13	-0.01	0.62	-0.07	0.03	0.07	WORKMAST	Cytuno: Rwy'n cael boddhad wrth weithio mor galed ag y gallaf.	
												Cytuno: Mae rhan o'r mwynhad rwy'n ei gael o wneud pethau yn dod o'u gwneud nhw'n well nag yr ydw i wedi'u gwneud nhw o'r blaen.
ST182												
Q3	0.10	-0.16	0.08	0.09	0.04	0.58	-0.07	0.03	0.03	WORKMAST	Cytuno: Ar ôl i mi ddechrau tasg, rwy'n parhau i weithio arni hyd nes ei bod wedi'i gorffen.	
												Yn ystod y 12 mis diwethaf, pa mor aml: Disgyblion eraill yn fy mygwth.
ST182												
Q2	0.13	-0.23	0.05	-0.04	0.04	0.56	0.03	0.02	0.08	WORKMAST	Cytuno: Ar ôl i mi ddechrau tasg, rwy'n parhau i weithio arni hyd nes ei bod wedi'i gorffen.	
												Yn ystod y 12 mis diwethaf, pa mor aml: Disgyblion eraill yn fy mygwth.
ST038												
Q3	-0.02	0.04	0.44	0.01	0.03	0.00	0.80	-0.08	0.05	BEINGBULLIED	Yn ystod y 12 mis diwethaf, pa mor aml: Disgyblion eraill yn fy nharo neu fy ngwthio o gwmpas.	
												Yn ystod y 12 mis diwethaf, pa mor aml: Disgyblion eraill yn fy ngadael allan o bethau'n fwriadol.
ST038												
Q5	0.00	0.08	0.45	-0.07	0.03	-0.05	0.77	-0.08	0.05	BEINGBULLIED	Yn ystod y 12 mis diwethaf, pa mor aml: Disgyblion eraill yn cymryd fy mhethau oddi arnaf neu'n eu dinistrio.	
												Yn ystod y 12 mis diwethaf, pa mor aml: Disgyblion eraill yn gwneud hwyl am fy mhen.
ST038												
Q1	0.00	-0.10	0.27	0.10	-0.01	0.04	0.75	-0.02	-0.03	BEINGBULLIED	Yn ystod y 12 mis diwethaf, pa mor aml: Disgyblion eraill yn lledaenu straeon cas amdanaf.	
												Wrth feddwl am eich ysgol: Rydw i'n teimlo fy mod ar y tu allan (neu'n cael fy ngadael allan o bethau) yn yr ysgol.
ST038												
Q4	-0.02	0.02	0.39	-0.01	0.06	0.00	0.74	-0.08	0.06	BEINGBULLIED	Yn ystod y 12 mis diwethaf, pa mor aml: Disgyblion eraill yn gwneud hwyl am fy mhen.	
												Yn ystod y 12 mis diwethaf, pa mor aml: Disgyblion eraill yn lledaenu straeon cas amdanaf.
ST038												
Q2	-0.05	0.03	0.39	0.09	0.00	-0.01	0.73	0.00	0.03	BEINGBULLIED	Wrth feddwl am eich ysgol: Rydw i'n teimlo'n unig yn yr ysgol.	
												Wrth feddwl am eich ysgol: Mae'n ymddangos bod disgyblion eraill yn fy hoffi.
ST038												
Q6	-0.02	0.04	0.34	0.12	0.04	0.02	0.71	-0.05	0.00	BEINGBULLIED		
ST034												
Q1	-0.01	0.30	0.05	-0.06	0.03	-0.03	-0.61	-0.02	0.11	BELONG		
ST034												
Q1	0.03	0.33	0.07	-0.07	0.03	-0.04	-0.59	-0.02	0.11	BELONG		
ST034												
Q5	0.02	-0.39	-0.08	-0.06	-0.11	-0.12	0.57	0.12	-0.07	BELONG		

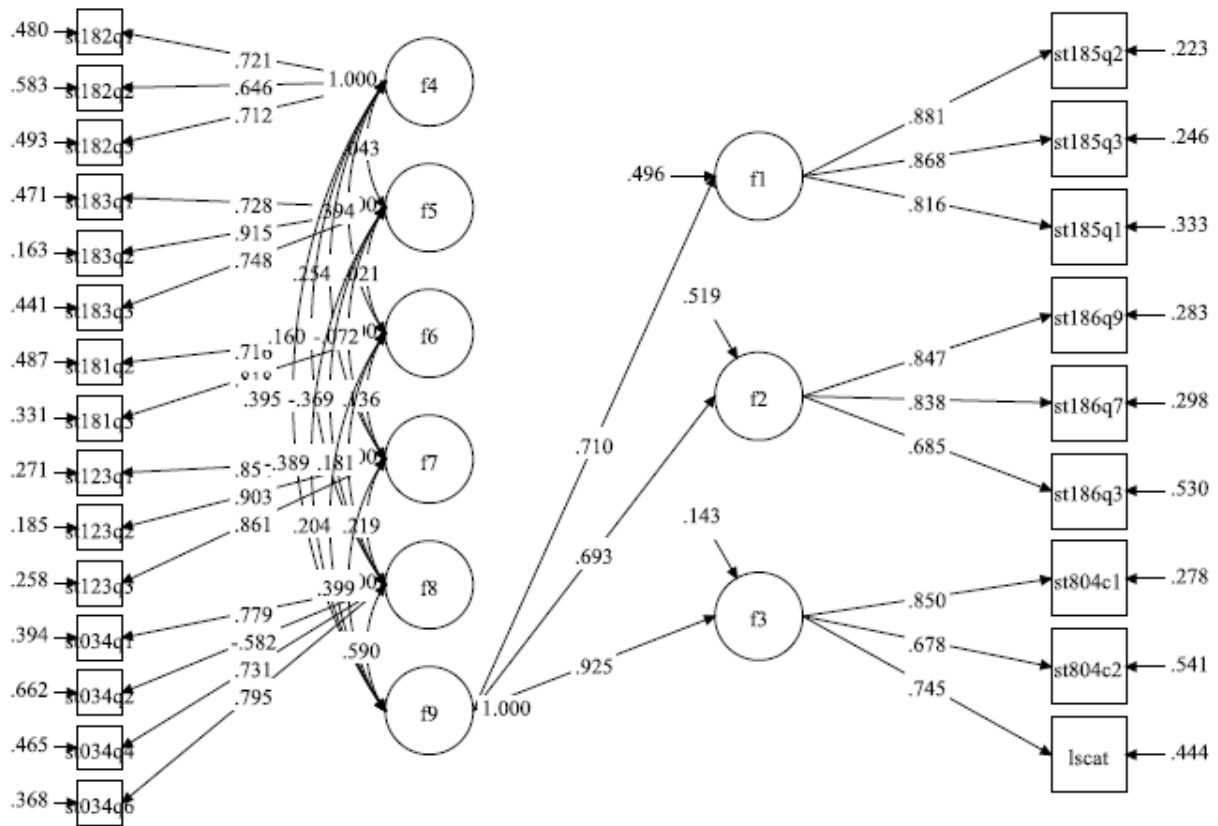
ST034 Q2	-0.01	-0.42	-0.11	-0.02	-0.10	-0.06	0.54	0.13	-0.04	BELONG	Wrth feddwl am eich ysgol: Rydw i'n gwneud ffrindiau'n hawdd yn yr ysgol.
ST034 Q4	-0.03	0.32	0.10	-0.05	0.02	-0.01	-0.53	-0.03	0.11	BELONG	Wrth feddwl am eich ysgol: Rydw i'n teimlo'n lletchwith ac yn y lle anghywir yn yr ysgol.
ST123 Q2	0.01	0.01	-0.02	0.00	0.01	0.01	-0.01	0.93	0.04	EMOSUPS	Wrth feddwl am y flwyddyn ddiwethaf yn yr ysgol: Mae fy rhieni'n fy nghefnogi pan fyddaf yn wynebu problemau yn yr ysgol.
ST123 Q1	-0.03	0.01	0.02	0.03	-0.02	0.07	-0.04	0.88	0.03	EMOSUPS	Wrth feddwl am y flwyddyn ddiwethaf yn yr ysgol: Mae fy rhieni'n cefnogi fy ymdrechion a fy nghyraeddiadau addysgol.
ST123 Q3	0.03	0.01	0.01	0.01	0.01	0.04	-0.02	0.87	0.03	EMOSUPS	Wrth feddwl am y flwyddyn ddiwethaf yn yr ysgol: Mae fy rhieni'n fy annog i fod yn hyderus.
ST803 C6	-0.02	-0.03	0.02	0.12	0.08	-0.02	0.00	0.22	0.71	Newidyn Prydain Fawr	Pa mor fodlon ydych chi â phob un o'r canlynol? Yr holl bethau sydd gennych
ST803 C9	-0.07	0.00	-0.05	0.01	-0.04	0.25	-0.01	-0.02	0.66	Newidyn Prydain Fawr	Pa mor fodlon ydych chi â phob un o'r canlynol? Eich perthynas â'ch athrawon
ST803 C3	0.01	-0.05	-0.07	-0.04	-0.10	0.27	0.02	-0.06	0.63	Newidyn Prydain Fawr	Pa mor fodlon ydych chi â phob un o'r canlynol? Beth yr ydych chi'n ei ddysgu yn yr ysgol
ST803 C5	-0.02	0.02	0.04	0.14	0.04	-0.01	-0.08	0.13	0.62	Newidyn Prydain Fawr	Pa mor fodlon ydych chi â phob un o'r canlynol? Y gymdogaeth rydych yn byw ynddi
ST803 C10	0.02	0.11	-0.07	-0.05	-0.05	0.19	-0.20	-0.09	0.62	Newidyn Prydain Fawr	Pa mor fodlon ydych chi â phob un o'r canlynol? Eich bywyd yn yr ysgol
ST803 C7	0.19	-0.05	0.05	-0.11	0.06	-0.01	0.07	0.03	0.55	Newidyn Prydain Fawr	Pa mor fodlon ydych chi â phob un o'r canlynol? Sut yr ydych yn defnyddio'ch amser
ST803 C8	0.10	-0.02	0.00	-0.02	-0.01	-0.03	0.01	0.37	0.53	Newidyn Prydain Fawr	Pa mor fodlon ydych chi â phob un o'r canlynol? Eich perthynas â'ch rhieni/gwarcheidwaid
ST803 C4	-0.03	0.14	0.01	0.10	0.06	-0.04	-0.28	0.03	0.52	Newidyn Prydain Fawr	Pa mor fodlon ydych chi â phob un o'r canlynol? Eich perthynas â'ch rhieni/gwarcheidwaid

ST803 C1	0.16	-0.01	0.06	-0.20	-0.02	0.06	-0.02	0.03	0.48	Newidyn Prydain Fawr	Pa mor fodlon ydych chi â phob un o'r canlynol? Eich iechyd Gan feddwl am eich bywyd, faint ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â phob un o'r datganiadau canlynol? Mae gen i yr hyn yr wyf ei eisiau mewn bywyd.
ST804 C2	0.31	0.03	-0.05	-0.06	-0.04	-0.01	0.04	0.18	0.43	Newidyn Prydain Fawr	Pa mor fodlon ydych chi â phob un o'r canlynol? Sut yr ydych yn edrych Gan feddwl am eich bywyd, faint ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â phob un o'r datganiadau canlynol? Mae fy mywyd yn mynd yn dda.
ST803 C2	0.20	-0.03	0.02	-0.36	0.02	0.05	-0.06	0.00	0.39	Newidyn Prydain Fawr	Boddhad bywyd fel newidyn categoraidd
ST804 C1	0.39	0.11	-0.02	-0.22	-0.08	0.01	-0.03	0.15	0.38	Newidyn Prydain Fawr	
LSCAT	0.42	0.16	-0.02	-0.23	-0.11	0.00	0.00	0.05	0.28		
ST804 C3	0.09	0.04	0.07	0.01	-0.01	0.10	-0.01	0.16	0.27	Newidyn Prydain Fawr	Gan feddwl am eich bywyd, faint ydych chi'n anghytuno neu'n cytuno â phob un o'r datganiadau canlynol? Mae fy mywyd yn well na bywyd y rhan fwyaf o blant. Cytuno: Os nad wyf yn dda am wneud rhywbeth, byddai'n well gennyf barhau i ymdrechu i'w wneud yn iawn na symud ymlaen i rywbeth efallai y byddwn yn dda am ei wneud.
ST182 Q4	0.10	-0.16	0.02	-0.06	0.03	0.41	0.02	-0.01	0.06		Gan feddwl amdanoch chi eich hun a sut rydych fel arfer yn teimlo, pa mor aml ydych chi'n teimlo fel y disgrifir isod? Balch Cytuno: Rwy'n teimlo'n falch fy mod wedi cyflawni pethau.
ST186 Q5	0.32	0.24	0.03	-0.26	0.02	0.21	0.07	0.04	0.06	RESILIENCE	Cytuno: Mae eich deallusrwydd yn rhywbeth na allwch ei newid rhyw lawer.
ST188 Q2	0.22	0.11	0.01	-0.08	0.04	0.42	-0.02	0.13	0.05	RESILIENCE	Cytuno: Fel arfer rwy'n ymdopi un ffordd neu'r llall.
ST184 Q1	0.04	-0.04	0.08	0.13	0.09	-0.23	0.11	-0.03	0.04		
ST188 Q1	-0.06	0.03	0.03	-0.25	0.13	0.46	-0.01	0.11	-0.01	RESILIENCE	

ST188 Q5	0.04	0.05	0.08	-0.43	0.16	0.44	0.01	0.08	-0.02	RESILIENCE	<p>Cytuno: Pan rwyf mewn sefyllfa anodd, fel arfer gallaf ddod o hyd i ffordd allan ohoni.</p> <p>Cytuno: Rwy'n teimlo fy mod yn gallu ymdrin â sawl peth ar y tro. Gan feddwl amdanoch chi eich hun a sut rydych fel arfer yn teimlo, pa mor aml ydych chi'n teimlo fel y disgrifir isod? Diflas</p> <p>Cytuno: Mae fy ffydd ynof fi fy hun yn fy helpu trwy gyfnodau anodd.</p> <p>Wrth feddwl am eich ysgol: Rydw i'n teimlo fel fy mod i'n perthyn yn yr ysgol.</p>
ST188 Q3	0.08	0.01	0.06	-0.36	0.15	0.46	0.03	0.03	-0.02	RESILIENCE	
ST186 Q4	-0.31	-0.14	0.01	0.42	0.21	0.04	0.12	0.00	-0.02		
ST188 Q4	0.31	0.05	0.01	-0.35	0.11	0.37	0.04	0.03	-0.03	RESILIENCE	
ST034 Q3	-0.04	-0.27	-0.03	-0.07	0.03	-0.19	0.36	0.09	-0.17	BELONG	

Noder: Mae gwerthoedd o dan 0.4 wedi'u dileu. Mae ffactorau wedi'u trefnu yn disgyn i lawr i 0.5 neu'n uwch.

Atodiad B Ffigur 1. Darluniad o sut roedd eitemau unigol wedi bwydo mewn i'r ffactorau terfynol a nodwyd gan y Dadansoddiad Ffactor Archwiliadol.

Atodiad C - Dadansoddiad atchweliad

Atodiad C Tabl 1 Dadansoddiad atchweliad ar gyfer y rhyngweithio rhwng llesiant, ESCS a chyrhaeddiad yn Lloegr

	amcangyfrif	se	gwerth t.	Pr.t.
(Rhyngdoriad)	508.60	2.44	208.23	<0.001
ESCS	31.88	2.07	15.42	<0.001
Llesiant	-24.89	3.31	-7.52	<0.001
Meistroli Gwaith	23.02	3.62	6.36	<0.001
Ofn methu	0.71	2.56	0.28	0.783
Cystadleugarwch	7.76	3.08	2.52	0.014
Cefnogaeth rhieni	0.56	2.36	0.24	0.814
Cymdeithasol ysgol	1.62	3.02	0.54	0.593
Llesiant gan ESCS	-1.75	2.64	-0.66	0.508
Meistroli gwaith yn ôl ESCS	-0.77	3.69	-0.21	0.835
Ofn methu yn ôl ESCS	3.09	3.00	1.03	0.306
Cystadleugarwch yn ôl ESCS	-1.56	3.74	-0.42	0.678
Cefnogaeth rhieni yn ôl ESCS	2.50	2.19	1.14	0.259
Cymdeithasol ysgol yn ôl ESCS	1.90	2.92	0.65	0.517

Atodiad C Tabl 2. Dadansoddiad atchweliad ar gyfer y rhyngweithio rhwng llesiant, ESCS a chyrhaeddiad ar gyfer Gogledd Iwerddon

	amcangyfrif	se	gwerth t.	Pr.t.
(Rhyngdoriad)	515.36	3.81	135.14	<0.001
ESCS	23.85	2.57	9.27	<0.001
Llesiant	-27.30	4.26	-6.40	<0.001
Meistroli Gwaith	10.38	5.38	1.93	0.057
Ofn methu yn ôl ESCS	11.74	3.70	3.17	0.002
Cystadleugarwch	4.73	4.98	0.95	0.346
Cefnogaeth rhieni	8.62	3.81	2.26	0.026

Cymdeithasol ysgol	9.43	5.13	1.84	0.070
Llesiant gan ESCS	5.99	5.27	1.14	0.259
Meistroli gwaith yn ôl ESCS	2.10	6.01	0.35	0.728
Ofn methu yn ôl ESCS	-6.55	3.12	-2.10	0.039
Cystadleugarwch yn ôl ESCS	3.74	5.21	0.72	0.475
Cefnogaeth rhieni yn ôl ESCS	7.12	3.67	1.94	0.056
Cymdeithasol ysgol yn ôl ESCS	-5.17	4.28	-1.21	0.231

Atodiad C Tabl 3: Dadansoddiad atchweliad ar gyfer y rhyngweithio rhwng llesiant, ESCS a chyrhaeddiad ar gyfer Cymru

	amcangyfrif	se	gwerth t.	Pr.t.
(Rhyngdoriad)	493.81	3.29	150.05	<0.001
ESCS	20.18	2.76	7.32	<0.001
Llesiant	-17.34	3.88	-4.47	<0.001
Meistroli Gwaith	20.50	3.88	5.28	<0.001
Ofn methu yn ôl ESCS	11.03	3.70	2.98	0.004
Cystadleugarwch	0.98	3.64	0.27	0.789
Cefnogaeth rhieni	3.28	2.99	1.10	0.276
Cymdeithasol ysgol	1.64	4.17	0.39	0.695
Llesiant gan ESCS	-3.34	4.23	-0.79	0.432
Meistroli yn ôl ESCS	-6.77	4.04	-1.68	0.098
Ofn methu yn ôl ESCS	-1.76	3.66	-0.48	0.633
Cystadleugarwch yn ôl ESCS	1.97	3.44	0.57	0.568
Cefnogaeth rhieni yn ôl ESCS	10.93	3.08	3.55	0.001
Cymdeithasol ysgol yn ôl ESCS	2.31	4.39	0.53	0.600

Evidence for excellence in education

Cyhoeddus

© Sefydliad Cenedlaethol er Ymchwil i Addysg 2019 Cedwir pob hawl. Ni chaniateir copïo neu drosglwyddo'r ddogfen hon mewn unrhyw ffurf, electronig, mecanyddol, llungopïo neu fel arall heb ganiatâd ysgrifenedig o flaen llaw gan NFER.

The Mere, Upton Park, Slough, Berks SL1 2DQ Ffôn: +44 (0)1753 574123. Ffacs: +44 (0)1753 691632 • enquiries@nfer.ac.uk

www.nfer.ac.uk

Cyfeirnod NFER: PSUK

ISBN: 978-1-912596-37-9